

Interreg Baltijas jūras reģiona programmas finansētā
stratēģiskā partnerība
Projekts: “Līdzdalības budžeta attīstība Baltijas jūras reģionā -
EmPaci”

Līdzdalības budžeta plānošana (LB) Konceptuālā plāna rokasgrāmata

GoA 2.1. 3. nodevums
Atbildīgais partneris: Klaipēdas
Universitāte

2021. gada maijs

EUROPEAN
REGIONAL
DEVELOPMENT
FUND

EmPaci

Statuss: Galīgā redakcija

Par saturu atbildīgs tikai izdevējs/prezentētājs; tas neatspoguļo Eiropas Komisijas vai ar to saistītās finanšu iestādes viedokli. Šīs iestādes neuzņemas atbildību par materiālā sniegto informāciju.

Saturs

I.	Dokumenta kopsavilkums	4
II.	Ievads	5
III.	Mazās pašvaldības: Atlasītie LB gadījumi	7
1.	Ēbersvalde / Vācija	7
	Faktu lapa	7
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	8
2.	Krūza Alta/ Brazīlija	11
	Faktu lapa	11
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	12
IV.	Vidēja lieluma pašvaldības: Atlasītie LB gadījumi	13
1.	Olština/ Polija	13
	Faktu lapa	13
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	14
2.	Reikjavīka/ Islande	16
	Faktu lapa	16
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	17
V.	Lielās pašvaldības: Atlasītie LB gadījumi	19
1.	Štutgarte/ Vācija	19
	Faktu lapa	19
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	20
2.	Lisabona (Portugāle)	22
	Faktu lapa	22
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	24
3.	Kluža-Napoka	26
	Faktu lapa	26
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	27
VI.	Lielpilsētas: Atlasītie LB gadījumi	30
1.	Čendu/ Ķīna	30
	Faktu lapa	30
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	31
2.	Parīze/ Francija	33
	Faktu lapa	33
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	35
3.	Toronto/ Kanāda	38
	Faktu lapa	38
	Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti	40

Saīsinājumi

BJR	Baltijas jūras reģions
CFL	City Finance Lab
EIT	Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts
EmPaci	Līdzdalības budžeta attīstīšana Baltijas jūras reģionā
IIL	Investissement d'Intérêt Local
LX-PB	Lisbon Participatory Budget
NVO	Nevalstiskā organizācija
LA	Līdzdalības asambleja/asociācija
LB	Līdzdalības budžets
VI	Vēlēšanu iecirknis

I. Dokumenta kopsavilkums

Šī dokumenta mērķis ir izveidot LB konceptuālā plāna vadlīnijas: Balstoties uz veiksmīgiem LB projektiem, tostarp arī ārpus Baltijas jūras reģiona (BJR), tiks analizētas jau esošās pieejas un prezentēta paraugprakse. Tā rezultātā vadlīnijas tiks papildinātas ar paraugiem, kas kalpos kā projekts vai iedvesma turpmākajiem LB projektiem.

Tā kā izstrādes prasības un iespējas lielā apjomā ir atkarīgas no pašvaldības lieluma, šajā dokumentā atspoguļotie gadījumi ir strukturēti atbilstoši pašvaldību lielumam iedzīvotāju skaita ziņā. Tādējādi ir izveidotas šādas lieluma kategorijas:

- Mazās pašvaldības (līdz 100 000 iedzīvotāju)
- Vidēja lieluma pašvaldības (100 000 – 250 000 iedzīvotāju)
- Lielās pašvaldības (250 000 – 1 miljons iedzīvotāju)
- Lielpilsētas (vairāk nekā 1 miljons iedzīvotāju).

Katru gadījumu **īsumā raksturo fakti lapa** par pašvaldību, LB un tās pamatstruktūru un īsu vēsturi. Tomēr mērķis nav sniegt detalizētu aprakstu, bet gan svarīgākos faktus. Tiks sniegti ieteikumi par to, kur var atrast sīkāku informāciju. Gadījuma aprakstu vada šādi jautājumi:

- (1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?**
- (2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?**
- (3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?**

Tādējādi šī dokumenta mērķis nav sniegt pilnīgu katra gadījuma aprakstu, bet gan izcelt konkrētas iezīmes, dizaina principus vai inovatīvas idejas, kas padara katru LB gadījumu iedvesmojošu. Tāpat ir skaidrs, ka, protams, visā pasaulē tiek īstenoti arī citi LB projekti, kas bijuši veiksmīgi un radoši. Tomēr šajā dokumentā mēs nolēmām iepazīstināt ar dažiem atsevišķi izvēlētiem piemēriem, ar kuriem visa EmPaci komanda saskārās pētniecības laikā, lai izstrādātu savus LB projektus.

Dokumenta galīgā versija būs gatava līdz 2021. gada maija beigām un paliks kā atvērts un darba dokuments, kurā tiks veiktas izmaiņas, pamatojoties uz partneru ierosinājumiem.

II. Ievads

Mēs aplūkosim šādu pašvaldību LB piemērus, kas strukturēti atkarībā no iedzīvotāju skaita:

Mazās pašvaldības (līdz 100 000 iedzīvotāju)

- Ēbersvalde (Vācija) 41 833 iedzīvotāji
- Krūza Alta (Brazīlija) 62 766 iedzīvotāji

Vidēja lieluma pašvaldības (100 000 – 250 000 iedzīvotāju)

- Olština (Polija) 176 463 iedzīvotāji
- Reikjavīka (Islande) 118 918 iedzīvotāji

Lielās pašvaldības (250 000 – 1 miljons iedzīvotāju)

- Lisabona (Portugāle) 550 000 iedzīvotāju
- Štutgarte (Vācija) 610 000 iedzīvotāju
- Kluža-Napoka (Rumānija) 706 905 iedzīvotāji

Lielpilsētas (vairāk nekā 1 miljons iedzīvotāju).

- Parīze (Francija) 2,1 miljons iedzīvotāju
- Toronto (Kanāda) 2,7 miljoni iedzīvotāju
- Čengdu (Ķīna) 16,3 miljoni iedzīvotāju

Pašvaldības tika izvēlētas, pamatojoties uz projekta komandas veikto literatūras apskatu par interesantiem un iedvesmojošiem LB piemēriem. Pārskats un izvēlēto gadījumu salīdzinājums ir sniegts turpmāk tabulā.

Pārskats par LB konceptuālajiem plāniem

Izmēra kategorija	Vieta	Valsts	Iedzīvotāji	LB budžets	Kāda konkrēta problēma tiek risināta?	Kas ir inovatīvs?
Maza	Ēbersvalde	Vācija	41 833	104 000 EUR	Līdzdalības līmenis balsošanā	Piesaistošs balsošanas pasākums
	Krūza Alta	Brazīlija	62 766	~41 000 – 81 000 EUR	Pilsoniskās sabiedrības aktivizēšana	Laiks cilvēku debatēm
Vidēja	Olština	Polija	176 463	1 433 914 EUR	Palielināt iedzīvotāju līdzdalību	Balšana īpašā tīmekļa vietnē
	Reikjavīka	Islande	118 918	3 600 000 EUR	Palielināt cilvēku ietekmi uz politiku	Digitālās demokrātijas rīka izmantošana
Liela	Štutgarte	Vācija	610 000	nav noteikts (el astīgs)	Līdzdalības rādītāji Priekšlikumu īstenošanas pārbaude Stingri LB procesi	Zemi šķēršļi priekšlikumu iesniegšanai un balsošanai Liela skaita priekšlikumu īstenošanas iespējamības pārbaude LB procesa apguve ar iedzīvotāju atsauksmēm
	Kluža-Napoka	Rumānija	706 905	150 000 EUR katram projektam	Infrastruktūras uzlabošana	Nav zināma LB paredzētā naudas summa Dažādas projektu kategorijas
	Lisabona	Spānija	550 000	2 500 000 EUR	Atrisināt klimata pārmaiņu problēmu	Īpaša platforma, kas palielina ieguldījumus zemo oglekļa emisiju, ilgtspējīgos projektos
Lielpilsētas	Čengdu	Ķīna	16 330 000	~26 000 000 EUR katram	Paaugstināt sabiedrisko pakalpojumu un sociālās pārvaldības kvalitāti	Ciemos izveidotas padomes un citas grupas LB īstenošanai
	Parīze	Francija	2 150 000	100 000 000 EUR	Atjaunot uzticību demokrātijai	Digitālā rīka izmantošana, īpaša tīmekļa vietne (Consul platforma)
	Toronto	Kanāda	2 700 000	~1 191 000 000 EUR	Kapitāla projektu īstenošana	Vienkārša struktūra, sanāksme klātienē, vienkārša balsošana, izmantojot progresīvas tehnoloģijas

III. Mazās pašvaldības: Atlasītie LB gadījumi

1. Ēbersvalde / Vācija

Faktu lapa

Iedzīvotāji	41 833 ¹
Atrašanās vieta	Vācijas ziemeļaustrumos, Brandenburgas federālās zemes centrālajā daļā, apmēram 60 km no Vācijas galvaspilsētas Berlīnes, lauku apvidū, lielu mežu ieskauda.
LB vēsture	Aizsākta 2008. gadā, pamatojoties uz vietējās pašvaldības iniciatīvu, kā viens no pirmajiem LB procesiem Vācijā. Ikgadējais LB process, kopš 2012. gada kā pilsoņu budžets.
Noteikumi	Process izstrādāts kā pilsoņu budžets: tiešā demokrātija. Saskaņā ar likumu Vācijā LB ir tikai konsultatīva loma, un galīgo lēmumu pieņem vietējā padome. Saskaņā ar LB nolikumu LB tiek atvēlēts īpašs budžets, kurā tieši tiek īstenoti priekšlikumi, par kuriem ir visvairāk balsu. ²
LB budžets	Pēdējā procesā iztērētā kopējā naudas summa: 104 000 EUR. LB budžets uz vienu iedzīvotāju: 2,49 EUR
Process	Trīs posmi: priekšlikumi, priekšizpētes pārbaude un balsošana. 1. posmā iedzīvotāji iesniedz priekšlikumus, izmantojot dažādus kanālus (piemēram, rakstiski, izmantojot tiešsaistes veidlapu, pa tālruni, personīgi). Priekšlikumiem piemēro iepriekš noteiktus ierobežojumus, un tie nedrīkst pārsniegt 15 000 EUR. Tiesības iesniegt priekšlikumus un balsot ir ikvienam pilsonim, kas sasniedzis 14 gadu vecumu. Turklāt nākamās trīs gadus saņemējs nedrīkst saņemt nekādu finansējumu no iedzīvotāju budžeta. Otrajā posmā tiek pārbaudītas priekšlikumu izmaksas, pilsētas administrācijas atbildība un īstenošanas iespējas. Trešajā, pēdējā, posmā iedzīvotāji saņem 5 balsis, kuras var nodot (arī kumulatīvi) par jebkuru no atbilstīgajiem priekšlikumiem. Balsošana notiek klātienē tikai vienu dienu, izņemot 2020. gadu, kad COVID-19 pandēmijas dēļ bija iespējams balsot arī tiešsaistē. Priekšlikumi tiek īstenoti dilstošā secībā. Ja atlikušais budžets projektam nav pietiekams saraksta kārtībā tiks finansēts mazāks projekts, ko vēl var īstenot ar šo budžetu. Šis process tiek īstenots, līdz budžets ir izsmelts. ³ Ēbersvaldē ir atsevišķs budžets 15 000 EUR apmērā LB izmaksām, LB popularizēšanai un īpašu pasākumu rīkošanai iedzīvotāju informēšanai. ⁴

¹ Ēbersvaldes pilsēta: Pilsētas informācija uz 31.12.2019, URL <https://www.eberswalde.de/start/stadt/eberswalde-auf-einen-blick> (piekļuves datums: 19.11.2020).

² Pirmais Ēbersvaldes pilsētas LB nolikums, URL https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/satzungen/16-07_Satzung_Buergerhaushalt_2012.pdf (piekļuves datums: 19.11.2020).

³ LB Ēbersvaldē, URL <https://www.eberswalde.de/Buergerbudget.2159.0.html> (piekļuves datums: 12.12.2020). ⁴ 9. statusa ziņojums LB Vācijā, 2019. gads, URL https://www.buergerhaushalt.org/sites/default/files/9._Statusbericht_Buergerhaushalt.pdf, (piekļuves datums: (12.12.2020), 8. lpp.

Panākumi (2020)⁵ Priekšlikumu skaits: 103 (no tiem 73 derīgi/realizējami)

Derīgo/realizējamo priekšlikumu īpatsvars: 71%

Sieviešu īpatsvars no kopējā iesniedzēju skaita: 50%

Īstenoto projektu skaits: 12

Kopējais realizētais budžets: 104 000 EUR

Balsotāju skaits: 2 073 (+12 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu)

Vēlētāju/iedzīvotāju aktivitāte: 5%

Sieviešu īpatsvars no kopējā balsotāju skaita: 53%

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

LB tika ieviesta 2008. gadā kā konsultatīvs process attiecībā uz pilsētas investīciju budžeta izdevumiem. Līdz ar to pilsoņiem nebija tiešu demokrātisku pilnvaru, un viņi varēja tikai izteikt priekšlikumus par investīcijām. Balsošana nenotika. Šis konsultatīvais process, kura atbilstību LB procesam pat varētu apšaubīt, saskārās ar zemu iedzīvotāju līdzdalību. Tādējādi vietējā padome centās palielināt līdzdalību. 2011. gadā notikušajā pašvaldības sanāksmē kopā ar iedzīvotājiem tika apspriestas vairākas procesa idejas. Rezultātā tika izveidots pilsoņu budžeta LB nolikums, lai īstenotu to kā tiešās demokrātijas LB procesu, kurā iedzīvotāju nobalsotie labākie projekti tiek īstenoti tieši, bez papildu apstiprināšanas pašvaldībā.⁶ Lai padarītu balsošanu īpaši pievilcīgu un piesaistītu sievietes un ģimenes, tika izveidota īpaša balsošanas diena.

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Balsošanas posma īstenošanu var uzskatīt par īpaši inovatīvu Ēbersvaldes LB procesa elementu. Balsošana notiek tikai vienu dienu, parasti katru gadu septembra sestdienā, tā sauktajā "lēmumu pieņemšanas dienā". Tas sākas kā dažu stundu pasākums, bet tagad lēmumu pieņemšanas diena ir pasākums, kas ilgst aptuveni 9 stundas, un to atbalsta aptuveni 30 brīvprātīgie pilsētas administrācijas darbinieki.⁷ Lēmumu diena tiek organizēta Ēbersvaldes "ģimenes dārzā", kurā atrodas arī bērnu rotaļu laukums un citas atpūtas vietas. Turklāt dažas vietējās

⁵ Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums: 20.11.2020).

⁶ Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums: (20.11.2020), 9. lpp.

biedrības un iniciatīvas organizē informācijas standus un mūzikas, sporta vai citas atpūtas aktivitātes, lai piesaistītu un izklaidētu iedzīvotājus lēmumu pieņemšanas dienā. Pat ēdināšana lēmumu pieņemšanas dienā ir organizēta ģimenēm draudzīgi, jo tiek piedāvāti arī vegānu un veģetārie ēdieni un nav atļauta alkoholisko dzērienu pasniegšana.⁸

Katrs balsstiesīgais pilsonis saņem 5 balsošanas monētas (tā sauktos "balsstiesību dālderus"), lai balsotu par priekšlikumiem. Ideja ar monētām ir pārņemta, jo tām ir zems piekļuves sliekšnis, tās ir analogas un taustāmas. Tādējādi iedzīvotājiem nav jāskaidro sarežģīta tiešsaistes balsošanas sistēma. Katram no priekšlikumiem ir īpaša vāze (kā vēlēšanu urna), kurā iedzīvotāji var iemest savas balsojuma monētas, ja viņi vēlas atbalstīt konkrēto priekšlikumu. Katrs pilsonis var brīvi izlemt, vai piešķirt visas 5 balsis monētām tikai vienam priekšlikumam, vai sadalīt balsis ne vairāk kā 5 priekšlikumiem. Kopš 2013. gada vāzes, kurās pirmajā iedzīvotāju budžeta gadā bija brīvi redzamas balsošanas monētas, tika marķētas ar ekrāniem, lai nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas iesniegt priekšlikumus.⁹ Lai pārliecinātos, ka viena un tā pati persona balsošanas monētas nesaņem vairākas reizes, katra balsotāja roka, saņemot balsošanas monētas, tiek apzīmogota ar zīmogu.

Pēc balsošanas beigām katrs uzvarējušā projekta iesniedzējs saņem "Pateicības monētu" (Pateicības dālderu) (sk. 1. attēlu). Tas tiek izmantots kā simbols, lai parādītu, ka ir vērts piedalīties iedzīvotāju budžetā ar idejām un projektiem.

1. attēls: Balsošanas vāzes un balsošanas monētas¹⁰

⁷ Savukārt darbinieki par lēmuma pieņemšanas dienā ieguldīto laiku saņem brīvdienu. Skatīt: Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL: https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums: (20.11.2020), 21. lpp.

⁸ Skatīt: Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL: https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums: 20.11.2020).

Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL: https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums: (20.11.2020), 50. lpp.

Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL: https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf, p. 24.

Lēmumu pieņemšanas diena un arī viegli saprotamais balsošanas process ar balsošanas monētām tika ļoti labi uztverts iedzīvotāju vidū, tāpēc Ēbersvaldes piemērs ir viens no LB procesiem Vācijā ar ļoti augstu līdzdalības līmeni, rēķinot balsotāju skaitu uz vienu iedzīvotāju. Īpaši tika plānots palielināt sieviešu vēlētāju īpatsvaru, piedāvājot daudzas ar ģimeni saistītas aktivitātes, kas notika paralēli lēmumu pieņemšanas dienai. Izņemot 77-91 gadu vecu iedzīvotāju vecuma grupu, vēlētāji ļoti labi atspoguļo dažādas iedzīvotāju vecuma grupas. Visaugstākā līdzdalība bija vērojama vecuma grupā no 32 līdz 42 gadiem, kas ir pat pārāk plaši pārstāvēta.¹¹

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

Personīga balsošana tikai "lēmuma pieņemšanas dienā" rada risku, ka daži pilsoņi tiek izslēgti no balsošanas. Tas attiecas uz iedzīvotājiem, kuri, piemēram, lēmuma pieņemšanas dienā nav savā dzimtajā pilsētā komandējumu, atvaļinājumu vai citu iemeslu dēļ. Arī personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām nav viegli nokļūt līdz balsošanas dienas pasākumam, ja nav organizēts transports. Arī slimība var traucēt piedalīties balsošanā, kas notiek tikai vienu dienu. Kā jau minēts iepriekš, vecāka gadagājuma cilvēki (cilvēki, kas vecāki par 77 gadiem) balsošanā ir nepietiekami pārstāvēti, kas varētu būt saistīts ar nepieciešamību personīgi balsot lēmuma pieņemšanas dienā. Ar šo izaicinājumu 2020. gadā saskārās arī Ēbersvaldes pilsēta, kad COVID-19 pandēmijas uzliesmojums traucēja organizēt lielus pasākumus ar daudzu cilvēku piedalīšanos. Tāpēc 2020. gadā papildus balsošanas dienai vairākas dienas pirms balsošanas klātienē tika piedāvāta iespēja balsot tiešsaistē. Turklāt, lai gan līdzdalības līmenis balsošanas posmā ir diezgan augsts salīdzinājumā ar citiem LB procesiem Vācijā, 2017. un 2018. gadā tas arī samazinājās (aptuveni -20 % katrā gadā).¹² Tādējādi katru gadu ir nepieciešamas jaunas idejas, kā piesaistīt dalībniekus ierasties uz lēmumu pieņemšanas dienu. Līdz ar to viena no iespējām varētu būt papildus balsošanas dienai piedāvāt iespēju balsot tiešsaistē, kas tomēr Ēbersvaldē nepalielināja vecāka gadagājuma cilvēku līdzdalību.¹³

¹¹ Skatīt: Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL:

https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums: (20.11.2020), 50. lpp.

¹² Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL: https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums:

¹³ Skatīt: Ēbersvaldes LB novērtējuma ziņojums, URL:

https://www.eberswalde.de/fileadmin/bereich-eberswalde/global/Buergerbudget/Evaluation_Eberswalder_Buergerbudget_-_Fortschreibung_Februar_2020_.pdf (piekļuves datums: (20.11.2020), 50. lpp.

2. Krūza Alta/ Brazīlija

Faktu lapa

Iedzīvotāji: 59 922 (2020)

Atrašanās vieta: Rio Grande do Sul štata ziemeļu centrālais reģions, kas ietilpst Riograndenses ziemeļrietumu mezoreģionā un Krūza Alta mikroreģionā.

LB vēsture LB aizsākās 2004. gadā, kad vēlēšanās uzvarēja Strādnieku partija (Partido dos Trabalhadores). Tiek uzskatīts, ka šis pašvaldības piemērs kļuva par līdzdalības budžeta otrās paaudzes izpausmi, jo šeit galvenais dalībnieks, kas ierosināja līdzdalības budžetu, bija nevis pilsoniskā sabiedrība, bet gan, gluži pretēji, Strādnieku partija¹⁴. Kopš tā laika LB process Alta Krūzā turpinās, bet jaunākās redakcijas ir apstiprinātas 2017.-2020. pārskata gadam.¹⁵

Noteikumi Ar pilsētas likumu tika leģitimizēta *Coordenadoria de Relações Comunitárias* izveide un LB organizēšana tika uzticēta šai pilsētas komitejai¹⁶.

LB budžets LB budžets nav noteikts konkrētam gadam un ir atkarīgs no kopienu izvēlētajiem projektiem.

Process LB procesā izmantoti dažādi veidi, kā iesaistīt iedzīvotājus. Var izcelt reģionālo sagatavošanās sanāksmi, kas ir atvērta sabiedrībai un kurā piedalās kopienas līderi. Kopienas līderi rīko debates, un visi, kas vecāki par 16 gadiem, var balsot, debatēt, prezentēt projektus un izvēlēties prioritāros projektus, par kuriem tiks balsots, kā arī tos, kas iegūs visvairāk balsu. Tie būs daļa no nākamajā gadā plānotajiem pasākumiem.¹⁷ Reģionālā asambleja ir atvērta sabiedrībai, un tajā piedalās tie paši dalībnieki, kas Reģionālajā sagatavošanas sanāksmē. Līdzdalības budžeta padomē ir 12 pārstāvji no katra reģiona un vēl 2 pārstāvji, kurus deleģē pilsētas pašvaldība.

Panākumi LB panākumi Krūza Altā tiek uzskatīti par pilsētas pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanas panākumiem. Līdz 2006. gadam tikai 60 % pilsētu rajonu piedalījās iedzīvotāju apvienībās, bet 2009. gadā tādi bija jau 90 %¹⁸.

¹⁴ Līdzdalības budžeta plānošana Krūza Altā, URL <https://participedia.net/case/2438> (piekļuves datums 18.12.2020).

¹⁵ Krūza Alta pilsēta, Ziņas <https://cruzalta.atende.net/#!/tipo/noticia/valor/1443> (piekļuves datums 02.02.2021.).

¹⁶ Līdzdalības budžeta plānošana Krūza Altā, URL <https://participedia.net/case/2438> (piekļuves datums 18.12.2020).

¹⁷ Souto, R. B., & Bombacini, E. C. Em Busca da (re) Democratização do Estado: Analizando a Experiência da Participação Popular no Município de Cruz Alta/RS. URL: <https://home.unicruz.edu.br/seminario/anais/anais-2011/sociais/EM%20BUSCA%20DA%20%28RE%29%20DEMOCRATIZA%20O%20ESTADO%20ANALISANDO%20A%20EXPERI%20ANCIA%20DA%20PARTICIPA%20O%20POPULAR%20NO%20MUN.pdf> (piekļuves datums 22.03.2021).

¹⁸ Līdzdalības budžeta plānošana Krūza Altā, URL <https://participedia.net/case/2438> (piekļuves datums 18.12.2020).

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

Līdzdalības budžeta ieviešana šajā pilsētā ir interesanta vairāku iemeslu dēļ, piemēram, pilsoniskās sabiedrības aktivizēšana, mainot politisko kultūru, fiskālā pārredzamība, publisko pakalpojumu infrastruktūras uzlabošana.¹⁹ Šī pasākuma iniciatīva nāca nevis no pilsoniskās sabiedrības, bet gan no politiskajām partijām, kas nāca pie varas. Turpinājās iedzīvotāju ekonomisko problēmu risināšana. Vienā no federālajām programmām tika organizēts līdzdalības budžets, kura ietvaros nabadzīgajiem iedzīvotājiem tika uzbūvētas 500 mājas.

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Līdzdalības budžeta procesa mērķis bija pagarināt laiku, kas bija atvēlēts iedzīvotāju debatēm. Tika uzsāktas debates par pagājušā gada līdzdalības budžeta procesu.²⁰ Krūza Altas LB iniciatīvā ir iesaistīti pamatiedzīvotāji.²¹

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

Plaša sabiedrības līdzdalība līdzdalības budžeta procesā bija ierobežota. Opozīcija nevarēja piedalīties šajā procesā. Šādā veidā process kļuva slēgts bez opozīcijas līdzdalības un tika samazināta pārredzamība.²²

¹⁹ Goldfrank, B. 2007 Lessons from Latin American experience in participatory budgeting. *Participatory Budgeting*, 143, 91-126.

²⁰ Līdzdalības budžeta plānošana Krūza Altā, URL <https://participedia.net/case/2438> (piekļuves datums 18.12.2020)

²¹ CRUZ ALTA – Orcamento Participativo realiza assembleia na Micro 2, URL <https://jeacontece.com.br/cruz-alta-orcamento-participativo-realiza-assembleia-na-micro-2/> (piekļuves datums 22.03.2021)

²² Līdzdalības budžeta plānošana Krūza Altā, URL <https://participedia.net/case/2438> (piekļuves datums 18.12.2020)

IV. Vidēja lieluma pašvaldības: Atlasītie LB gadījumi

1. Olština/ Polija

Faktu lapa

Iedzīvotāji:	176 463 (2020) ²³
Atrašanās vieta:	Polijas ziemeļaustrumu daļā, reģionā, kas pazīstams kā "Tūkstoš ezeru" reģions. Pilsēta atrodas Varmijas-Mazūrijas vojevodistē pie Līnas upes.
LB vēsture	LB jeb pilsoniskais budžets (PB) ir ilgtermiņa process ar ikgadējiem cikliem. Pirmais LB 2014. gadā veidoja 0,23 % no kopējā budžeta.
Noteikumi	<p>Polijas tiesību aktos līdz 2018. gadam nebija tieša tiesiskā regulējuma attiecībā uz LB. Situācija ir mainījusies līdz ar Likumu par vietējām pašvaldībām, kas tika pieņemts 2018. gada 31. janvārī un atzina LB par īpašu sabiedriskās apspriešanas veidu. LB ir obligāts pašvaldībās ar apgabala tiesībām. Līdzdalības budžeta veicināšana ir pilsoniskuma veicināšanas globālās stratēģijas elements, un tā ir daļa no tā posmiem. Vietējās pašvaldībās, apgabalos un reģionos LB tiek īstenota vienādā veidā. Piekļuvi sniedz pašvaldības padomes lēmums (ACT2 5a. panta 7. punkts, ACT3 3d. panta 6. punkts un ACT4 10a. panta 6. punkts), kam jāietver šādi elementi:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Projektu iesniegšanas formālās prasības;2) To cilvēku parakstu skaits, kuri atbalsta projektu, bet ne mazāk kā 0,1 % no konkrētās teritorijas iedzīvotāju skaita3) Noteikumi, saskaņā ar kuriem tiks vērtēti iesniegtie projekti, piemēram, juridiskie noteikumi, tehniskās prasības, process noraidīšanas gadījumā4) Informācija par balsošanas procesu, ņemot vērā procedūras pārredzamību un vienlīdzīgas balsstiesības. Visus LB paredzētos līdzekļus var iedalīt divās daļās. <p>Pirmā no tām aptver visas pašvaldības vienības, bet otrā ir cieši saistīta ar apakšvienību vai to grupu (ACT2 5a. panta 6. punkts, ACT3 3d. panta 5. punkts un ACT4 10a. panta 5. punkts). Olštinas LB īstenošana balstās uz Olštinas mēra izdotu rīkojumu par sabiedriskās apspriešanas procesu.</p>
PB budžets	104 000 EUR ²⁴ realizēti 2020. gadā un 1 433 914 EUR plānots realizēt 2021. gadā LB plānotais budžets uz vienu iedzīvotāju: aptuveni 8 EUR 2021. gadā.
Process	Seši posmi: (1) iesniegšanas process, (2) pieteikumu vērtēšana, (3) pieteikumu vērtēšanas pārsūdzēšana, (4) projektu saraksta izsludināšana balsošanai, (5) balsošana, (6) oficiāla rezultātu paziņošana. Piedalīties var visi iedzīvotāji no 15 gadu vecuma, kas dzīvo pilsētas kopienā un plāno tur dzīvot pastāvīgi, un nevalstiskās organizācijas, kuru galvenā mītne ir Olštinā. Tiešsaistē, ²⁵ papīra formātā (balsošanas urnas Olštinas pilsētas domē un rajona padomes birojos), ar vēstuli un

²³ <https://all-populations.com/en/pl/population-of-olsztyn.html>

²⁴ Urząd Miasta Olsztyna: Olsztynski Budżet Obywatelski URL: <https://glosujobo.olsztyn.eu/wszystko-o-budzecie> (piekļuves datums 18.12.2020).

²⁵ Urząd Miasta Olsztyna: Olsztynski Budżet Obywatelski URL: <https://glosujobo.olsztyn.eu/projekty> (piekļuves datums 18.12.2020).

ar *e-puap* balsojuma starpniecību²⁶. Katrs balsstiesīgais vēlētājs nodod divas balsis - vienu par rajona projektu un vienu par pilsētas mēroga projektu (tā saukto "integrēto projektu"). Izvēlētie (uzvarējušie) projekti ir jārealizē nākamajā gadā bez iespējas pašvaldības padomei tos noraidīt. Līdzdalības budžeta plānošana norāda uz visu pašvaldību centieniem nodalīt visas pilsētas kopējos projektus (vispārējie pilsētas/pilsētu projekti) un atsevišķu rajonu/apdzīvoto vietu/apgabalu projektu īstenošanu.

Panākumi Pirmo reizi uzsākta 2013. gadā, sagatavojot 2014. gada budžetu. Olštinas 7. gada līdzdalības budžets trīskāršojās salīdzinājumā ar 1. gadu, un tajā tika savāktas 216 182 balsis par gandrīz 900 projektiem. 2021. gadam plānotais LB ir 1 433 914 EUR. Pamatsumma ietver pašvaldību projektu kopfondu EUR 438 625 apmērā un dzīvojamo māju projektu kopfondu EUR 995 289 apmērā²⁷. Saskaņā ar 2017. gadā veiktās aptaujas datiem aptuveni 90 % respondentu plāno piedalīties nākamajās kārtās.²⁸

2020²⁹ Kopējais realizētais budžets: 104 000 EUR
Priekšlikumu skaits: 146 (no tiem 50 noraidīti; 34%)
Derīgo/realizējamo priekšlikumu īpatsvars: 66%
Īstenošanai paredzēto projektu skaits: 38 (26%)
Balsotāju skaits: 17 134
Vēlētāju/iedzīvotāju aktivitāte: 5% Sieviešu
Īpatsvars no kopējā balsotāju skaita: 57%

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

LB mudina iedzīvotājus aktīvāk piedalīties lēmumu pieņemšanā par valsts līdzekļu piešķiršanu un pārdali, mazina viņu neuzticēšanos politikai un ilgtermiņā palīdz valdībām labāk risināt demokrātisko deficītu, kas raksturīgs postkomunistiskajām valstīm.

LB ietekmē vietējo sociālo vidi, jo šis process pauž nepieciešamību mainīt iedzīvotāju izpratni par vietējo pašpārvaldi. LB ieviešana Polijas pilsētās ir veicinājusi iedzīvotāju aktivitātes palielināšanos attiecībā uz pašvaldības un vietējiem jautājumiem, mainot viņu bieži vien sociāli pasīvo attieksmi

²⁶ Kocur-Bera, K. (2019), "Social participation in the aspect of smart city development", *GeoScience Engineering*, Vol. 65 No. 3, p. 35-42.

²⁷ Urząd Miasta Olsztyna: Olsztynski Budżet Obywatelski URL: <https://glosujobo.olsztyn.eu/wszystko-o-budzecie> (piekļuves datums 18.12.2020).

²⁸ Nowak-Rzasa, M. (2017). Budżet partycypacyjny terenów zieleni na przykładzie miasta Olsztyn. *Acta Scientiarum Polonorum Administratio Locorum*, 16(1), 29-33.

²⁹ Urząd Miasta Olsztyna: Olsztynski Budżet Obywatelski URL: <https://glosujobo.olsztyn.eu/wyniki> (piekļuves datums 18.12.2020).

un padarot to aktīvu. LB ir liels "maigās varas" potenciāls, jo tas ietekmē lēmumu pieņemšanas procesā iesaistītās kopienas.³⁰

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Balsošana, izmantojot *e-puap*, t. i., tīmekļa vietni, kas ļauj nosūtīt balsošanas dokumentus uz iestādi bez nepieciešamības personīgi apmeklēt to, padara LB piemērošanu Olštinā īpašu.³¹

Iesniegtie projekti ir vai nu pilsētas mēroga projekti, kuros tiek ņemtas vērā visu konkrētās pilsētas iedzīvotāju vajadzības, vai arī vietēja mēroga projekti, kuros iesniegtie projekti ir paredzēti konkrētu iedzīvotāju grupu, kas dzīvo konkrētās palīgvienībās (t. i., reģiona, rajona, apkaimes vai iecirkņa) teritorijā, vajadzību apmierināšanai.

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

- Procedūras sarežģītība var izslēgt vismazāk izglītotās sociālās grupas.
- Atjaunināt procedūras, lai pielāgotu LB mainīgajai realitātei.
- Pilsētas mēra ietekme uz galīgo lēmumu par uzvarējušajiem projektiem (īpaši postsociālisma valstīs). Vecāko iedzīvotāju slāņu vidū šī situācija varētu atgādināt teicienu, ka "nav svarīgi, kurš balso, bet gan tas, kurš skaita balsis"
- Infrastruktūras projektu dominance, maz uzmanības pievēršot nemateriālajiem projektiem, kuru mērķis ir stiprināt sociālās saites ar līdzdalības palīdzību (piemēram, mūzikas festivāli).³²
- Pašlaik LB nav vērsta uz zaļo jautājumu risināšanu, jo iedzīvotāji neiesaistās vietu izvēlē, kurās tiek izpostīti pilsētas apstādījumi, ierēdņi nav apmācīti par stādīšanas metodēm un apstādījumu aizsardzību pilsētās.³³

³⁰ Kempa, J., Kozłowski, A. R. (2020). Participatory Budget as a Tool Supporting the Development of Civil Society in Poland. *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, 13(1), 61-79.

³¹ Kocur-Bera, K. (2019), "Social participation in the aspect of smart city development", *GeoScience Engineering*, Vol. 65 No. 3, p. 35-42.

³² Kurdys-Kujawska, A., Kwiatkowski, G., & Oklevik, O. (2019). Cities under participatory construction: Scale, dynamics, and constraints of participatory budgeting. *International Journal of Environmental & Science Education*, Vol. 14 (5), p. 251-267.

³³ Nowak-Rząsa, M. (2017). Budżet partycypacyjny terenów zieleni na przykładzie miasta Olsztyn. *Acta Scientiarum Polonorum Administratio Locorum*, 16(1), 29-33.

2. Reikjavika/ Islande

Faktu lapa

Iedzīvotāji:	118 918 (2020)
Atrašanās vieta:	Reikjavīka atrodas Islandes dienvidrietumos, Faksafloijas līča dienvidu krastā. Islande ir ziemeļu salu valsts Atlantijas okeāna ziemeļu daļā.
LB vēsture	Pasaules finanšu krīze 2008. gadā radīja ievērojamas finansiālas grūtības, kas izraisīja sabiedrības uzticības kritumu politiskajām un ekonomiskajām institūcijām. Trīs lielās komercbankas bankrotēja trīs dienu laikā. Interneta vietni "Labāka Reikjavīka" 2010. gadā izveidoja divas privātpersonas. Vēlāk tika formalizēta pilsētas domes sadarbība ar iniciatīvu "Labāka Reikjavīka", un tās rezultātā tika izveidots forums "Manas apkaimes", ³⁴ kas ik gadu ietver LB procesu kopš 2011. gada ³⁵ .
Noteikumi	Platformu "Labāka Reikjavīka" pārvalda bezpeļņas organizācija "Pilsoniskais fonds", kas atrodas Islandē. ³⁶ Izmantojot "Jūsu prioritātes", privātpersonas, grupas un valdības var izveidot savus līdzdalības portālus ar dažādiem apakšforumiem, ko sauc par "kopienām". Projekta "Mana apkaime" forums/kopiena ir LB projektu flagmanis ³⁷ , kas veiksmīgi tiek īstenots kopš 2011. gada, kad sākās oficiāla sadarbība ar Reikjavīkas pilsētas domi. Viena no šīs partnerības sastāvdaļām bija pilsētas domes apņemšanās pievērsties piecām galvenajām prioritātēm, kas katru mēnesi tiek publicētas vietnē, kā arī galvenajām prioritātēm katrā no trīspadsmit tematiskajām kategorijām šajā vietnē. ³⁸ Iedzīvotāji piedalās tiešsaistes sabiedriskās apspriešanas forumos. Platformas "Labāka Reikjavīka" dalībniekiem netiek piemēroti kvalifikācijas vai diskvalifikācijas faktori. Dalība "Mana apkaime" galīgajā balsojumā ir ierobežojošāka, un lietotāji tika pārbaudīti Islandes Valsts vēlēšanu reģistrā. ³⁹
LB budžets	Ikgadējais piešķirums 3,6 miljonu EUR apmērā LB iniciatīvai ļauj sabiedrībai tērēt aptuveni 5 - 6 % no pilsētas kapitālieguldījumu budžeta. ⁴⁰ LB budžets uz vienu iedzīvotāju: 30 EUR (pašaprēķins)
Process	Modelis: (i) Pilsoniskais fonds (iniciatīvas dibinātājs, bezpeļņas organizācija) izstrādā programmatūru, (ii) Reikjavīkas pilsēta vada vēlēšanas, (iii) Valsts reģistrs autentificē vēlētajus. Darbības pa posmiem:

³⁴ Mana apkaime: Tiešsaistes līdzdalības budžeta plānošana Reikjavīkā, Islandē URL: <https://participedia.net/case/4225> (piekļuves datums 18.12.2020).

³⁵ Citizens.IS: Mana apkaime URL: https://citizens.is/portfolio_page/my-neighbourhood/ (piekļuves datums 18.12.2020).

³⁶ Citizens.IS URL <https://www.citizens.is/> (piekļuves datums 18.12.2020.).

³⁷ Citizens.IS: Budžeta balsojums un pilsoniskā izglītība URL <https://www.citizens.is/budget-voting-civic-education/> (piekļuves datums 18.12.2020.).

³⁸ Lackaff, D. Better Reykjavik: Open Municipal Policymaking URL: <http://civicmediaproject.org/works/civic-media-project/better-reykjavik> (piekļuves datums 19.12.2020)

³⁹ Mana apkaime: Tiešsaistes līdzdalības budžeta plānošana Reikjavīkā, Islandē URL: <https://participedia.net/case/4225> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁴⁰ Bjarnason, R., Grimsson, G., Joerger, G. (2019). ³⁸ Lackaff, D. Better Reykjavik: Municipal Innovation. URL: <https://www.thegovlab.org/static/files/better-reykjavik.pdf> (piekļuves datums 18.12.2020).

Ikviens iedzīvotājs viena mēneša laikā var iesniegt ideju par projektiem savas apkaimes uzlabošanai, autentificējoties ar Facebook vai e-pastu/paroli, tādējādi nodrošinot plašāku līdzdalību.

Reikjavīkas pilsētas Būvvalde izvērtē katra projekta idejas izmaksas un īstenošanas iespējas. Šajā posmā ļoti svarīga ir pārredzamība. Ja iecere ir pārāk dārga, nav plānota valsts īpašumā esošā zemē, jau tiek būvēta vai organizatoriskais process prasīs vairāk nekā 18 mēnešus, tā automātiski tiek diskvalificēta.

Iedzīvotāji balso par idejām ("patīk" un "nepatīk", no "patīk" atņemot "nepatīk"), izmantojot elektronisku, drošu un saistošu balsojumu. Viena balss no vienas personas tiek nodrošināta, izmantojot stingru autentifikāciju. Lai piedalītos balsošanā, ir nepieciešams elektroniskais identifikators vai parole, kas saņemta no vēlētajā internetbankas. Turklāt, lai aizsargātu lietotāja un vietnes informāciju, tiek izmantoti mūsdienīgi drošības pasākumi. Vispirms vēlētajā izvēlas, kurā apkaimē balsot (kopumā ir 10 apkaimes), un tad izvēlas projektus, par kuriem vēlas balsot. Minimālais balsstiesīgo vecums ir 16 gadi. Ikviens var balsot tik bieži, cik vien vēlas, un tiek ieskaitīts pēdējais balsojums.

Reikjavīkas pilsētas Iekšējā revīzija uzrauga vēlēšanu norisi, un ārējie eksperti katru gadu veic drošības revīziju pirms, balsošanas laikā un pēc balsošanas.⁴¹

Panākumi (2018) Piedalījās vairāk nekā puse (70 000) pilsētas iedzīvotāju (120 000). Lai gan pirmajā gadā (2011. gadā) līdzdalība bija 40 %, tas joprojām ir ļoti augsts līdzdalības līmenis, salīdzinot ar citiem līdzdalības budžetiem, kas īstenoti visā pasaulē. Dalībnieku sieviešu un vīriešu skaits nedaudz atšķiras. Ir konstatēts, ka mājsaimniecības ar bērniem ir aktīvākas nekā mājsaimniecības bez bērniem. Augstskolu studenti un cilvēki ar augstiem ienākumiem ir daudz aktīvāki attiecībā uz prioritāšu noteikšanu idejām un balsošanu par priekšlikumiem salīdzinājumā ar cilvēkiem ar zemāku izglītību un zemākiem ienākumiem.⁴² Visveiksmīgākais jauninājums ir augsta līmeņa debašu sistēma.⁴³

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

Iniciatīvas mērķis ir palielināt iedzīvotāju ietekmi politikā un valdībā. LB palīdz veidot saikni starp pilsētu un tās iedzīvotājiem. "Labākai Reikjavīkai" ir trīs galvenās demokrātiskās funkcijas: tā pavēsta iedzīvotāju viedokli (viedokli, priekšlikumus, prasības) pilsētas domei; iesaista iedzīvotājus LB un izglīto par politikas ārpakalpojumiem⁴⁴.

Iniciatīva veiksmīgi nodrošina procesa pārredzamību: katrs novērtēšanas posms ir publicēts tīmekļa vietnē; iedzīvotāju aktīvas diskusijas ir pieejamas, pateicoties augsta līmeņa tehnoloģijām.

⁴¹ Citizens.IS: Mana apkaime URL: https://citizens.is/portfolio_page/my-neighbourhood/ (piekļuves datums 18.12.2020).

⁴² Bjarnason, R., Grimsson, G., Joerger, G. (2019). ³⁸ Lackaff, D. Better Reykjavik: Municipal Innovation. URL: <https://www.thegovlab.org/static/files/better-reykjavik.pdf> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁴³ Gov. UK: Better Reykjavik URL: <https://openpolicy.blog.gov.uk/2014/10/15/better-reykjavik/> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁴⁴ Bjarnason, R., Grimsson, G., Joerger, G. (2019). Better Reykjavik. Municipal Innovation. URL: <https://www.thegovlab.org/static/files/better-reykjavik.pdf> (piekļuves datums 18.12.2020).

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Šo modeli lielā mērā veicina fakts, ka lielākā daļa galveno programmatūras tehnoloģiju ir atvērtā koda tehnoloģijas, kas veicina lokālās darbības attīstības un līdzdalības modeli ar ļoti zemām sākotnējām izmaksām⁴⁵.

"Labāka Reikjavīka" apkopo daudz un dažādus projektus. Iniciatīva tiek dēvēta par digitālo demokrātiju.

LB ir viena no trim sastāvdaļām:

- (i) Darba kārtības noteikšana (Jūsu balss pilsētas domē),
- (ii) Līdzdalības budžets (Mana apkaime, kas īsteno tiešo demokrātiju) un
- (iii) Politikas pūļa resursi ("Reikjavīkas izglītības politika").

Projekts "Tava balss pilsētas domē" ļauj cilvēkiem pieteikties sistēmā, izmantojot Facebook, Twitter vai e-pasta kontus. Šī integrācija ar sociālajiem medijiem ļauj vieglāk izplatīt idejas un palīdz popularizēt "Labāku Reikjavīku". Pirms priekšlikuma sastādīšanas iedzīvotāji savu iesniegumu apzīmē ar vienu no trīspadsmit iepriekš noteiktām pilsētas dzīves un pakalpojumu kategorijām.

Iesniegtās idejas par "Labāku Reikjavīku" automātiski tiek uzskatītas par Reikjavīkas iedzīvotāju publisku īpašumu, lai varētu apspriest un grozīt sākotnējo priekšlikumu un piešķirt Reikjavīkas pilsētai tiesības izmantot šīs idejas.

Katra mēneša pēdējās darba dienas plkst. 12.00 reģistrēto dalībnieku iecienītākās idejas, kā arī labākās idejas katrā kategorijā, izvēloties līdz piecām visvairāk novērtētajām idejām, kuras ir atbalstījuši reģistrētie dalībnieki, un tās apkopo projekta vadītājs projekta vadības komandā mēra birojā. Lai kvalificētos konkursam, šīm idejām ir ne tikai jāsaņem vislielākais "patīk" skaits, bet arī tām ir jābūt vismaz 25 vai vairāk "patīk" atzīmju nekā kopējam "nepatīk" atzīmju skaitam.⁴⁶

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

"Manā apkaimē" visaugstākā līdzdalība bija vecuma grupā no 35 līdz 39 gadiem - 19,5 %, bet no 40 līdz 44 gadiem - 18,5 %. Tas nozīmē, ka līdzdalība un balsošana tiešsaistē piesaista nepietiekami daudz jauniešu un vecāka gadagājuma cilvēku, un ir nepieciešams piesaistīt vairāk jaunākās paaudzes pilsoņu, izmantojot modernās IT. Pašā platformā "Labākai Reikjavīkai" jānorāda tikai e-pasta adrese un vārds/pseidonīms, un tajā netiek vākti nekādi demogrāfiski vai statistikas dati. Tāpēc šo aspektu var vēl vairāk uzlabot.

⁴⁵ Lackaff, D. Better Reykjavík: Open Municipal Policy Making. URL: <http://civicmediaproject.org/works/civic-media-project/better-reykjavik> (piekļuves datums 31.12.2020).

⁴⁶ Citizens.IS: Mana apkaime URL: https://citizens.is/portfolio_page/my-neighbourhood/ (piekļuves datums 18.12.2020).

V. Lielās pašvaldības: Atlasītie LB gadījumi

1. Štutgarte/ Vācija

Faktu lapa

Iedzīvotāji	610 000 (2020). ⁴⁷
Atrašanās vieta	Vācijas dienvidrietumi, Bādenes-Virtembergas federālās zemes galvaspilsēta.
LB vēsture	Process izveidots 2011. gadā: Politiskajās debatēs to ierosināja viens pilsonis, un pēc tam to kā oficiālu procesu apstiprināja vietējā padome. Sākotnēji tā tika uzskatīta par reakciju uz pieaugošo nepieciešamību pēc iedzīvotāju līdzdalības, kas radās pēc 2008.-2010. gadā notikušajiem lielo pilsoņu pretestību pret lielo būvniecības projektu "Štutgarte 21". LB process tiek īstenots reizi divos gados un 2019. gadā notika piekto reizi. Ir apstiprināta 6. kārtā, kas notiks 2021. gadā. ⁴⁸
Noteikumi	Saskaņā ar likumu Vācijā LB ir tikai konsultatīva loma, un galīgo lēmumu pieņem vietējā padome. LB nolikumā ir noteikti LB procesa posmi. LB nolikums tiek pielāgots katrā LB kārtā, lai uzlabotu procesu.
LB budžets	Pēdējā procesā iztērētā kopējā naudas summa: nav noteikta, elastīga. LB budžets uz vienu iedzīvotāju: nav noteikts, elastīgs.
Process	Trīs posmi ⁴⁹ : (1) priekšlikumi, (2) balsošana ("patīk" un "nepatīk", bet "nepatīk" no "patīk" neatskaita) un (3) labāko projektu, par kuriem balsots visvairāk, priekšizpētes pārbaude. 1. posmā (janvārī/februārī) iedzīvotājiem ir trīs nedēļas laika, lai iesniegtu priekšlikumus, izmantojot dažādus kanālus (piemēram, tiešsaistes LB platformā, rakstiski, telefoniski, personīgi). Priekšlikumus var iesniegt jebkurš Štutgartes iedzīvotājs jebkurā vecumā. Uz priekšlikumiem neattiecas nekādi iepriekš noteikti ierobežojumi. Pēc priekšlikumu iesniegšanas termiņa beigām ārēja aģentūra, kas arī organizē LB platformu, ir atbildīga par priekšlikumu moderēšanu un apkopošanu vēl trīs nedēļu laikā. Balsošana notiek trīs nedēļu laikā, parasti katru otro gadu martā. Savu balsi var iesniegt jebkurš Štutgartes iedzīvotājs jebkurā vecumā. To var izdarīt tiešsaistes platformā vai rakstiski. Par katru priekšlikumu katram balsotājam ir viena balss. Tas nozīmē, ka katrs vēlētājs var balsot par neierobežotu priekšlikumu skaitu. Par katru priekšlikumu var nodot arī negatīvas balsis ("nepatīk"), taču tās netiek ņemtas vērā, aprēķinot kopējo balsu skaitu par priekšlikumu (pamatojoties tikai uz "patīk"). Pēc balsošanas 100 labākos priekšlikumus plus x (nodrošinot, ka tiek izskatīti vismaz divi labākie priekšlikumi no katra pilsētas rajona) (t. i., aptuveni 130 priekšlikumi) no juridiskā, tehniskā un finansiālā viedokļa izskata administrācija un iesniedz tos pilsētas domei apspriešanai. Pilsētas domei ir jālemj, vai šos priekšlikumus ņemt vērā vai ne. Tādējādi nav iespējams noteikt, vai un cik daudzi no priekšlikumiem, par kuriem saņemts vislielākais skaits balsu, tiek galu galā īstenoti un kāda ir summa, kas iztērēta LB priekšlikumiem konkrētajā LB kārtā.

⁴⁷ Štutgartes pilsēta: Statistika uz 31.10.2020, URL <https://www.stuttgart.de/service/statistik-und-wahlen/stuttgart-in-zahlen.php> (piekļuves datums 26.11.2020.).

⁴⁸ Bürgerhaushalt Stuttgart URL <https://www.buergerhaushalt-stuttgart.de/seite/54390> (piekļuves datums 18.12.2020.).

⁴⁹ Bürgerhaushalt Stuttgart URL <https://www.buergerhaushalt-stuttgart.de/seite/18.12.2020> (piekļuves datums 18.12.2020.).

No organizatoriskā viedokļa par LB procesu atbild Štutgartes Kases birojs. LB nav savas nodaļas, taču ir divi darbinieki, katrs no tiem strādā pusi darba slodzes. Turklāt Štutgartes pilsētas administrācijai ir savs sabiedrisko attiecību birojs. Par katru LB procesu Kases birojs dod rīkojumu sabiedrisko attiecību birojam, lai popularizētu un izplatītu LB. Sabiedrisko attiecību birojs izmanto dažādus plašsaziņas līdzekļus (piemēram, YouTube video, pasta sūtījumus, brošūras, videoekrānus autobusu pieturās u. c.), lai palielinātu iedzīvotāju informētību.

Panākumi (2019) Priekšlikumu skaits: 3 753 (sākotnēji), 2 901 (pēc kopsavilkuma).⁵⁰

Derīgo/realizējamo priekšlikumu īpatsvars: n/a (nav veikta visu priekšlikumu īstenošanas pārbaude). Sieviešu īpatsvars no kopējā iesniedzēju skaita: nav noteikts.

Īstenoto projektu skaits: nav noteikts.

Kopējais realizētais budžets: nav noteikts.

Balsotāju skaits: 40 620 (- 22 % salīdzinājumā ar iepriekšējo LB kārtu).

Vēlētāju/iedzīvotāju aktivitāte: 6,3%.

Balsotāju sieviešu īpatsvars no kopējā skaita: nav noteikts.

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

Štutgartes LB procesa koncepcijā risināti trīs jautājumi: (1) zems iedzīvotāju līdzdalības līmenis, (2) lielas resursu prasības priekšizpētes pārbaudēm lielā priekšlikumu skaita dēļ, (3) neelastīga LB procesa struktūra. Bieži vien ir novērojams (1) zems līdzdalības līmenis, jo priekšlikumu iesniegšanas un balsošanas noteikumi ir ļoti stingri, kas traucē viegli saprotamu LB procesu un tādējādi neveicina iesaistīšanos. Štutgartes pilsēta izmanto procesu ar ļoti zemiem šķēršļiem priekšlikumu iesniegšanai un balsošanai. Jo īpaši lielākajās pilsētās ir nepieciešami ļoti (2) lieli resursi priekšizpētes pabeigšanai, jo ir iesniegts ļoti liels skaits priekšlikumu. Lai izskatītu visus šos priekšlikumus un novērtētu to juridisko, tehnisko un finansiālo pamatojumu, pilsētu administrācijām ir nepieciešams daudz laika un pūļu. Štutgartes pilsēta atrada veidu, kā tikt galā ar šo izaicinājumu, izvērtējot tikai ierobežotu visvairāk atbalstīto priekšlikumu skaitu (aptuveni 130 priekšlikumi). Visbeidzot, dažās pašvaldībās,

(3) neelastīga LB procesa struktūra neļauj pielāgot LB procesu vai LB nolikumu, lai mācītos no iepriekšējās LB pieredzes un uzlabotu procesu. Štutgartes pilsēta atklāti paziņo, ka viņu LB process ir "mācīšanās process", kas tiek novērtēts, veicot iedzīvotāju aptauju pēc katras redakcijas. Pēc tam noteikumi tiek koriģēti, pamatojoties uz kopīgu saziņu un virkni novērtēšanas sanāksmju, ko rīko "LB darba grupa", kuras sastāvā ir pilsētas administrācijas pārstāvji, politiķi,

⁵⁰ Skatīt visus panākumu kritērijus: LB starpposma novērtējuma ziņojums, URL https://www.buergerhaushalt-stuttgart.de/d/grdrs_591_2019_anl_1_zwischenbericht_0.pdf (piekļuves datums 05.12.2020.).

un brīvprātīgie iedzīvotāji, lai pilsētas dome varētu apstiprināt jaunu LB nolikumu katrā nākamajā LB kārtā.

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Zemi šķēršļi priekšlikumu iesniegšanai un balsošanai: Lai risinātu problēmu (1), t.i., zemu iedzīvotāju līdzdalības līmeni, Štutgartes pilsētas LB nolikumā ir paredzēti noteikumi priekšlikumu iesniegšanai un balsošanai, kas ir īpaši izstrādāti, lai rosinātu iedzīvotājus piedalīties. No vienas puses, priekšlikumu iesniegšanai un balsošanai nav vecuma ierobežojumu, tāpēc iesaistīties var jebkura vecuma iedzīvotāji. No otras puses, priekšlikumiem nav iepriekš noteiktu prasību. Iedzīvotāji var iesniegt jebkuru priekšlikumu par jebkuru tematu, piemēram, par naudas tērēšanu, iekasēšanu vai taupīšanu. Nav sniegti skaidri norādījumi par to, kā rakstīt priekšlikumu. Izmaksu aplēse nav nepieciešama. Tādējādi priekšlikumi var attiekties uz jebkuru tematu, piemēram, pilsētas mēroga tematiem, pilsētas rajonu tematiem un pat tematiem, kas neietilpst Štutgartes pilsētas kompetencē. Šādā veidā Štutgartes pilsēta nevēlas ierobežot iedzīvotājus iesniegt jebkādu priekšlikumus, kas tiem ienāk prātā, un ļoti veiksmīgi apkopo lielu priekšlikumu skaitu (piemēram, 3 753 priekšlikumus 2019. gada LB kārtā).

Turklāt balsošanas procesa koncepcija ir vērsta uz pilsoņiem. Balsošanu var veikt gan tiešsaistē, gan papīra formātā, un priekšlikumu iesniedzēji var arī vākt parakstus, piemēram, uz ielas, izmantojot balsošanas sarakstus.

Ierobežota iespējamības pārbaude tikai pēc balsošanas: Ņemot vērā (2) lielās resursu prasības priekšizpētes pārbaudēm, kas būtu nepieciešamas, lai pārbaudītu visus iesniegtos priekšlikumus, pirms balsošanas netiek veikta priekšlikumu ilgtspējības un īstenojamības pārbaude. Priekšlikumi tiek apkopoti tikai tematiski. Šo posmu veic Štutgartes pilsētas pilnvarota ārēja aģentūra. Tikai pēc tam, kad balsošana ir pabeigta, pilsētas administrācija izvērtē aptuveni 130 labākos priekšlikumus (100 labākie priekšlikumi, par kuriem balsots visvairāk, kā arī vismaz divi labākie priekšlikumi no katra pilsētas rajona), tādējādi galu galā jāpārbauda tikai 4 % (t. i., 130 no aptuveni 3 700 priekšlikumiem). Tādējādi tiek ietaupīti resursi. **LB mācīšanās process:** Lai nodrošinātu elastīgu LB procesu, ko var pielāgot, balstoties uz iepriekšējo pieredzi un mainīgajām iedzīvotāju prasībām, Štutgartē LB tiek uzskatīts par mācīšanās procesu. Tas nozīmē, ka katrā LB ieviešanas reizē process tiek apstiprināts, ņemot vērā iepriekšējā LB kārtā gūto pieredzi. Tas ietver arī iedzīvotāju aptauju par viņu apmierinātību⁵¹ ar jaunāko LB kārtu un tās iekšējo novērtējumu. Piemēram, kopš otrā LB izdevuma negatīvie balsojumi vairs neizraisa balsu kopvērtējuma samazināšanos,

⁵¹ Štutgartes pilsēta: Aptaujas par PB. URL <https://www.buergerhaushalt-stuttgart.de/seite/14439> (piekļuves datums 18.12.2020.).

un piektajā LB kārtā notika informācijas pasākumi un diskusiju vakari (rajonu līmenī). Tādējādi LB darba grupa, ko veido brīvprātīgie pilsoņi, ir cieši iesaistīta LB izdevumu iekšējos novērtējumos un sniedz ieteikumus LB procesa uzlabošanai. Šādā kapacitātē LB brīvprātīgo darba grupā ir iesaistīti aptuveni 10 iedzīvotāji, kas kopā ar citiem dalībniekiem aktīvi līdzdarbojas LB procesā. Pēc tam, kad ir panākta vienošanās starp pilsētas administrāciju, pilsētas domes pārstāvjiem (t.i., politiķiem) un brīvprātīgajiem iedzīvotājiem, tiek izstrādāts jauns LB nolikums, ko apstiprina pilsētas dome katrai nākamajai LB kārtai.

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

Vienkārša piekļuve priekšlikumu iesniegšanai un balsošanai ir arī izraisījusi kritiku, ka tā var radīt iespēju manipulācijām. Piemēram, var tikt apšaubīts, vai bērni, kas jaunāki par 6 gadiem, spēj iesniegt pamatotu priekšlikumu vai spēj paši lemt par savu balsi. Arī tas, ka var iesniegt jebkuru priekšlikumu tematu, var novest pie tā, ka tiek iesniegti daudzi neatbilstoši priekšlikumi, ja tie neietilpst pilsētas administrācijas kompetencē vai ir pārāk dārgi. Tas var izraisīt iesniedzēju neapmierinātību. Tas pats attiecas uz priekšizpēti pārbaudi, kas tiek veikta tikai pēc balsošanas. Ja par kādu priekšlikumu tiek saņemts ļoti liels balsu skaits, bet beigās izrādās, ka tas nav īstenojams un tādēļ to nevar īstenot, var būt sarežģīti par to informēt vēlētājus. Tas jo īpaši attiecas uz 2019. gada LB kārtu: priekšlikums, kas saņēma vislielāko balsu skaitu, iepriekšējā LB redakcijā tika atzīts par neīstenojamu. Visbeidzot, LB kā mācību procesā ir jānodrošina, lai aptaujā un LB brīvprātīgo darba grupā būtu pienācīga iedzīvotāju pārstāvība.

2. Lisabona (Portugāle)

Faktu lapa

Iedzīvotāji:	Aptuveni 550 000 iedzīvotāju (2020. gadā).
Atrašanās vieta:	Lisabona atrodas Portugāles centrā, Težu upes labajā krastā.
LB vēsture	Portugāli, tāpat kā daudzas Eiropas valstis un ES dalībvalstis, skāra 2007./2008. gada pasaules finanšu krīze. Meklējot risinājumu, valsts pārņēma Brazīlijas pieredzi un kļuva par pirmo Eiropas valsti, kas ieguldīja valsts līdzekļus LB. Galvenais LB izmēģinājums notika Lisabonā, kur Lisabonas pilsētas dome pirmo reizi īstenoja LB 2008. gada 9. jūlijā. ⁵² Lisabonā LB noris ikgadējā ciklā, un demokrātiskā balsojumā piedalās visi iedzīvotāji, kas sasnieguši 18 gadu vecumu. Lisabonas PB (saukts arī par LX-PB) ir atvērts

⁵² Līdzdalības budžeta plānošana Lisabonā, Portugālē, URL [https://participedia.net/case/4967_\(piekļuves_datums_18.12.2020\)](https://participedia.net/case/4967_(piekļuves_datums_18.12.2020))

amatpersonām, asociāciju, uzņēmumu, pilsoniskās sabiedrības un NVO pārstāvjiem pilsētā. Lisabonas PB ir ļoti atvērts projekts, kura mērķis ir sasniegt visus cilvēkus, kuri dzīvo, strādā, mācās vai vienkārši apmeklē pilsētu, uz ilgāku laiku⁵³.

Noteikumi	Lisabona bija pirmā Eiropas galvaspilsēta, kas ieviesa LB pašvaldību līmenī, un tās uzsākšana tika iekļauta plašākā politiskās un administratīvās reformas stratēģijā. 2011. gadā tika izveidota īpaša administratīvā nodaļa - Organizatorisko inovāciju un līdzdalības nodaļa, kuras pārraudzībai tika iecelts politiskais padomnieks. Pilsētas dome arī pieņēma "Principu hartu", kas ir LB ceļvedis pilsoņu līdzdalībai. LB ir patiesi saistošs budžets, kas aptver visu teritoriju un dažādas kompetences jomas. 2017. gadā, 28. decembrī, likums Nr. 42/2016 tika pieņemts kā tiesību norma, kas piemērojama Portugāles līdzdalības budžeta (PLB) izveidei. Saskaņā ar minēto likumu un atbilstoši Portugāles Konstitūcijai PLB īstenošanu reglamentē Ministru padomes 30. janvāra rezolūcija Nr. 25/2017.
LB budžets	Nākamā gada pirmajam LB tika piešķirti 5 miljoni EUR (5,4% no Lisabonas pilsētas gada budžeta). Vēlāk piešķirtā summa tika samazināta uz pusi (2012. gadā šī daļa tika samazināta līdz divarpus miljoniem EUR, jo tika samazināts valsts un pašvaldību finansējums (sk. Likumu Nr. 22/2012). 2016./2017. gada LB tika piešķirti 2,5 miljoni EUR. LB budžets uz vienu iedzīvotāju: aptuveni 1,18 EUR (ja aprēķina visai Lisabonas lielpilsētas teritorijai).
Process	Lisabonas pilsētas dome ir popularizējusi portālu <i>Lisboa Participa</i> (https://op.lisboaparticipa.pt/home), kas kalpo kā pašvaldības telpa pilsoniskai līdzdalībai. Iedzīvotāji var uzzināt visu informāciju par pašvaldības līdzdalības programmām un iniciatīvām, kā arī tiešsaistē piedalīties dažādās programmās vai balsot par saviem prioritārajiem projektiem. Viņi var arī balsot klātienē līdzdalības asamblejās/asociācijās (LA). LA ļauj dalībniekiem iesniegt jaunus priekšlikumus, iepazīstināt ar tiem auditoriju un diskutēt. LA ietvaros persona var iesniegt divus priekšlikumus, savukārt tiešsaistes portālā var pieņemt tikai vienu priekšlikumu. Vēlāk iedzīvotāji balso par priekšlikumiem (kurus pilsētas dome pārveido par projektiem), kurus viņi vēlas iekļaut pilsētas darbības plānā un budžetā. Izveidotie vēlēšanu iecirkņi (VI) kalpo kā vieta, kur nodot balsis tiem, kam nav piekļuves internetam. Kopš 2013. gada pilsoņi var balsot, izmantojot SMS. Lisabonas pilsētas dome izskata visus priekšlikumus un integrē tos stabilos projektos, kā arī atbild uz jautājumiem vai sūdzībām. Uzvarējušie projekti tiek iekļauti pilsētas domes darbības plānā un budžetā. Lisabonas LB kalendārais cikls ir šāds: <ul style="list-style-type: none">• no janvāra līdz martam - tiek veikts novērtējums un sagatavots ziņojums,• no marta līdz aprīlim - tiek publiskoti spēles noteikumi un piešķirtā summa,

⁵³ JoinUP: Where to better invest public money? City of Lisbon lets citizen decide URL: <https://joinup.ec.europa.eu/collection/eparticipation-and-evoting/document/where-better-invest-public-money-city-lisbon-lets-citizen-decide-lisboa-participa> (piekļuves datums 18.12.2020).

- no maija līdz jūnijam - priekšlikumus var iesniegt gan internetā, gan tradicionālā veidā,
- no jūlija līdz septembra vidum - tehniskā analīze un pārveidošana projektos,
- no septembra vidus līdz septembra beigām - tiek paziņots provizoriski atlasīto projektu saraksts,
- oktobrī - pārskatīšana un analīze; projekti, kas ieguvuši balsu vairākumu, tiek pabeigti,
- no novembra līdz decembrim - atbalstītie projekti tiek iesniegti budžeta apstiprināšanai.

Kopš 2011. gada Lisabonas pilsētas dome ir pastiprinājusi apņemšanos ievērot projektu pabeigšanas termiņus, kas noteikti īsāki par diviem gadiem (12 mēneši projektu, kuru budžets nepārsniedz 150 000 EUR, pabeigšanai un 18 mēneši projektu, kuru vērtība ir lielāka, pabeigšanai).

Panākumi 2008. gadā LB ietvaros balsoja vairāk nekā 1 730 dalībnieku⁵⁴. Pēdējo 10 gadu laikā (no 2008. līdz 2018. gadam) tika iesniegti 6 743 priekšlikumi, no kuriem tika atlasīti 2 079, un kopumā 36, 310 688 EUR ir tikuši piešķirti 139 projektiem⁵⁵.

Projekta panākumi ir šādi: i) lielāka procesa demokratizācija, izmantojot tā "de-digitalizāciju", īstenojot mazāk digitālu un vairāk klātienē metožu; ii) lielāka apņemšanās nodrošināt ilgtspējību, piešķirot "zaļo zīmogu" LB projektiem, kas veicina videi draudzīgāku pilsētu.

"Zaļā" līdzdalības budžeta plānošana 2020./2021. gadam novirzīs pašreizējo Lisabonas LB tikai priekšlikumiem, kas veicina ilgtspējīgāku, noturīgāku un videi draudzīgāku pilsētas attīstību. LB skolām 2020./2021. mācību gadā dos iespēju piecu Lisabonas pamatskolu skolēniem piedāvāt, balsot par (un redzēt realizētās) zaļās idejas par kopējo summu 10 000 EUR katrai skolai⁵⁶.

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

- Kopš 2018. gada LB palīdz risināt klimata pārmaiņu problēmas, jo tā ir pievērsusies inovatīvu finansēšanas risinājumu izstrādei, kas palielina ieguldījumus zema oglekļa nospieduma, noturīgas un ilgtspējīgas pilsētas attīstības projektos.
- Dažādu sociālo grupu integrācija: tādu iedzīvotāju iesaistīšana, kuri parasti ir atstumti no sabiedrības līdzdalības, piemēram, jaunieši, seniori un migranti.

⁵⁴ Allegretti, G., Antunes, S. (2014). The Lisbon Participatory Budget: results and perspectives on an experience in slow but continuous transformation. *Field Actions Science Reports. The journal of field actions*, (Special Issue 11). ⁵⁵ Graca, M.S. (2019). Lisbon: A Decade of Participatory Budget URL: <https://progressivepost.eu/wp-content/uploads/Miguel-Silva-Grac%CC%A7a.pdf> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁵⁶ Graca, M.S. (2019). Lisbon: A Decade of Participatory Budget URL: <https://progressivepost.eu/wp-content/uploads/Miguel-Silva-Grac%CC%A7a.pdf> (piekļuves datums 18.12.2020).

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Pirmajam "zaļajam" līdzdalības budžetam – iniciatīvai, ko atbalsta un pārvalda South Pole un EIT Climate-ZIK Pilsētas finanšu laboratorija (PFL), ir piešķirts 5 miljonu EUR budžets, lai atbalstītu vietējo iedzīvotāju izvēlētos klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās projektus. Lisabonas pilsētas domes zaļais LB bija viens no pirmajiem pieciem inovatīvajiem projektiem, ko PFL atbalstīja 2018. gadā. PFL ir Eiropas pirmā īpašā platforma, kas atbalsta inovatīvu finansēšanas risinājumu izstrādi, kas palielina ieguldījumus projektos ar zemu oglekļa emisijas līmeni, noturīgas un ilgtspējīgas pilsētu attīstības projektos.⁵⁷ Lisabonas pilsētas LB tika rezervēti daži līdzekļi projektiem ar pozitīvu klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās ietekmi (piemēram, velojoslas, koku stādīšana, lai atbalstītu siltuma samazināšanu vai ūdens uztveršana un uzglabāšana), un iedzīvotāji nolēma, kā sadalīt šos LB līdzekļus. Tagad zaļais LB tiek realizēts kopējā LB ietvarā un tiek atbilstoši strukturēts (sk. saiti.⁵⁸"Lisabonas - Eiropas zaļās galvaspilsētas 2020" ietvaros visa LB ir pārveidota par "zaļo LB".

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?⁵⁹

- LB varētu arī neradīt revolucionāras politiskas pārmaiņas. Šis procesam trūkst plašāka pārveidojoša mērķa, piemēram, "pārdalošā tiesiskuma, lielākas pārredzamības un pārskatatbildības"⁶⁰;
- Uzraudzības trūkums: attiecībā uz vēlētāju reģistrācijas procedūru, balsošanas mehānismu, skaidrības trūkumu tīmekļa portālos, kas parāda priekšlikumus, un viltus e-pastu un vārdu izmantošanu;
- Ierobežota apspriede: "īstu" diskusiju un nopietnu debašu trūkums par priekšlikumiem.

⁵⁷ South Pole: Lisbon's City Finance Lab-backed green participatory budget awarded € 5 million budget next cycle URL: <https://www.southpole.com/news/lisbons-city-finance-lab-backed-green-participatory-budget-receive-5-million-budget> (piekļuves datums 18.12.2020)

⁵⁸URL:

<https://www.citiesoftomorrow.eu/sites/default/files/documents/Green%20Participatory%20Budgeting%20Lisbon%20-%20PT.pdf>

⁵⁹ Allegretti and Nunes 2013, p. 8: Participatory Budgeting in Lisbon, Portugal URL: <https://participedia.net/case/4967> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁶⁰ Līdzdalības budžets Lisabonā, Portugālē URL: <https://participedia.net/case/4967> (piekļuves datums 18.12.2020)

3. Kluža-Napoka/Rumānija

Faktu lapa

Iedzīvotāji:	706 905 (2019).
Atrašanās vieta:	Valsts ziemeļrietumu daļa, 324 km no Bukarestes.
LB vēsture	Ideja par līdzdalības budžetu pirmo reizi Kluža-Napokā tika ierosināta 2002. gada vēlēšanu kampaņas laikā. Tomēr tikai 2013. gada decembrī tika īstenots, ka pašvaldības administrācija izveidoja augstskolu ekspertu un NVO pārstāvju darba grupu, lai sagatavotu dokumentu, kurā aprakstīti līdzdalības budžeta iniciatīvas principi, process u.c. ⁶¹ 2013. gadā pilsētas lielākajā rajonā (Mānāstur) tika īstenots līdzdalības budžeta izmēģinājuma projekts. Process sākās 2013. gada janvārī un beidzās 2013. gada decembrī, oficiāli apstiprinātajā 2014. gada budžetā iekļaujot Mānāstur rajona iedzīvotāju ierosinātās prioritātes un projektus. ⁶²
Noteikumi	Ierosinātā līdzdalības budžeta pieeja atbilda Portoalegri modeļa iezīmēm. Lai gan to plaši atbalstīja domē, tiešo iedzīvotāju pārstāvju priekšlikums nākamā gada pilsētas budžetā izstrādāt prioritāro projektu sarakstu tika noraidīta. ⁶³ Rumānijastiesību akti nenodrošināja juridisko pamatu pilsoņu līdzdalības iniciatīvai, lai dotu pilsoņiem tiesības lemt par pašvaldības līdzekļu sadali.
LB budžets	Maksimālā summa vienam projektam bija 150 000 EUR.
Process	LB process tika organizēts, identificējot kategorijas, kurās iedzīvotāji var iesniegt projektus. Pēc projektu iesniegšanas pilsētas dome pārbauda projektu tehnisko un juridisko atbilstību, izmantojot īpašu struktūru, kas izveidota līdzdalības budžeta vajadzībām. Pēc tam iedzīvotāji balso par apstiprinātajiem projektiem (vienā vai vairākos posmos).
Panākumi	Līdzdalības budžeta iniciatīvas kopējais budžets 2013. gadā bija 4,3 miljoni EUR jeb 0,75 % no pilsētas pašvaldības IKP. ⁶⁴ Tā bija viena no lielākajām līdzdalības budžeta iniciatīvām Eiropā2014. gadā. Turklāt 2015. gadā tika īstenots Jauniešu līdzdalības budžets Eiropas Jaunatnes galvaspilsētas programmas ietvaros. Jaunieši iesniedza 437 iniciatīvas, no kurām 117 saņēma finansējumu. Tika finansēti 100 mazi projekti, ko uzsāka jaunieši.

⁶¹ Boc, E. (2019). Līdzdalības budžeta procesa attīstība Klužā-Napokā. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 15(58), 38-51.

⁶² IOPD Technical Secretariat: Līdzdalības budžeta veidošana Manastūras rajonā, Kluža-Napokā URL <https://oidp.net/en/practice.php?id=925> (piekļuves datums 18.12.2020.)

⁶³ Boc, E. (2019). Līdzdalības budžeta procesa attīstība Klužā-Napokā. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 15(58), 38-51; Austrian Ministry of Sustainability and Tourism: Līdzdalības budžeta plānošana Portoalegri URL:<https://www.partizipation.at/545.html> (piekļuves datums 18.12.2020.)

⁶⁴ Dažas Rumānijas pašvaldības (Florești, Deva) ir piešķirušas 2% IKP līdzdalības budžetam.

⁶⁵ Boc, E. (2019). Līdzdalības pārvaldība Kluža-Napokas pilsētas modelis URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/conferences/citizens_good_governance/Emil%20Boc.pdf (piekļuves datums 18.12.2020.).

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

Kluža-Napoka ir otrā lielākā pilsēta Rumānijā. Jāatzīmē, ka pilsētā ir spēcīgas pilsoniskās sabiedrības tradīcijas, jo tajā ir vairāk nekā 2000 NVO. Pilsētu attīstības stratēģijā ir obligāti noteikts, ka iedzīvotāju līdzdalība ir viens no svarīgākajiem efektīvas kopienas faktoriem⁶⁶.

Pilsētas lielākajā rajonā (Mānāštur) 2013. gadā tika īstenots līdzdalības budžeta izmēģinājuma projekts. Šajā teritorijā ir 100 000 iedzīvotāju. Tajā laikā rajonam bija īpašas problēmas: i) ļoti augsts iedzīvotāju blīvums (virs 4200 iedz./km²); ii) neapmierinātas sabiedrisko pakalpojumu vajadzības un zema dzīves kvalitāte (bērnu rotaļu laukumu, skolu, autostāvvietu, atpūtas zonu, sabiedriskās drošības trūkums). Iemesls tam bija novecojusi infrastruktūra, kas tika būvēta komunistiskās industrializācijas laikā 1970. un 1980. gados, kas neatbilda vajadzībām, jo vienlaikus palielinājās iedzīvotāju skaits.

Galvenais Klužas-Napokas līdzdalības budžeta plānošanas mērķis bija attīstīt un stiprināt līdzdalības pārvaldību, dodot iespējas vietējai kopienai, vienlaikus panākot pārredzamību un saskaņotību lēmumu pieņemšanā. Tika noteikti arī konkrēti mērķi. Pirmkārt, mērķis bija mazināt šķēršļus saziņai un sadarbībai starp iedzīvotājiem un pašvaldības administrāciju. Otrkārt, palielināt valsts tēriņu efektivitāti, valsts politikas un ieguldījumu saskaņotību. Treškārt, veidot un veicināt līdzdalības kultūru starp iedzīvotājiem un pašvaldības administrāciju.⁶⁷

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Klužas-Napokas līdzdalības budžeta process tiek uzskatīts par netipisku. Pirmkārt, nebija paredzēts, cik daudz naudas no budžeta tiks novirzīts līdzdalības budžeta iniciatīvai. Rumānijas tiesību akti nenodrošināja juridisko pamatu pilsoņu līdzdalības iniciatīvai, lai dotu pilsoņiem tiesības lemt par pašvaldības līdzekļu sadali. Šī joma bija ierēdņu kompetences jautājums, un līdzdalības budžeta iniciatīva varēja izraisīt juridiskus strīdus. Turklāt pastāvēja risks, ka mēru un domi varētu apsūdzēt par "vēlēšanu kukuļošanu" un gatavību izmantot budžeta līdzekļus politiskai kampaņai.⁶⁸

⁶⁶ Boc, E. (2019). Līdzdalības budžeta procesa attīstība Klužā-Napokā. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 15(58), 38-51.

⁶⁷ IOPD Technical Secretariat: Līdzdalības budžeta veidošana Manastūras rajonā, Kluža-Napoka URL <https://oidp.net/en/practice.php?id=925> (piekļuves datums 18.12.2020.).

⁶⁸ IOPD Technical Secretariat: Līdzdalības budžeta veidošana Manastūras rajonā, Kluža-Napoka URL <https://oidp.net/en/practice.php?id=925> (piekļuves datums 18.12.2020.). (2019). Līdzdalības budžeta procesa attīstība Klužā-Napokā. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 15(58), 38-51.

LB process tika organizēts, identificējot kategorijas, kurās iedzīvotāji var iesniegt projektus. Visbiežāk izmantotās kategorijas ir viedā pilsēta, digitalizācija, mobilitāte un infrastruktūra, zaļās zonas un rotaļu laukumi, kā arī izglītība. Pēc projektu iesniegšanas pilsētas dome pārbauda projektu tehnisko un juridisko atbilstību, izmantojot īpašu struktūru, kas izveidota līdzdalības budžeta vajadzībām. Pēc tam iedzīvotāji balso par apstiprinātajiem projektiem (vienā vai vairākos posmos). Lielākā daļa balsošanai atlasīto projektu tika īstenoti. Tiesa, iedzīvotājiem, kuri ierosināja uzvarējušos projektus, parasti bija tikai formāla loma to īstenošanā.⁶⁹

Līdzdalības budžeta process notika 2013. gada martā un decembrī. 2014. gadā tika nolemts finansēt vairāk nekā 57 mazus projektus / idejas, 1 vidēja lieluma projektu un 3 lielus publiskos ieguldījumus Mānāstur LB ietvaros. Līdzdalības budžeta iniciatīvas kopējais budžets bija 4,3 miljoni EUR jeb 0,75 % no pilsētas pašvaldības IKP.⁷⁰ Tā bija viena no lielākajām līdzdalības budžeta iniciatīvām Eiropā 2014. gadā. LB budžets Maksimālā summa vienam projektam bija 150 000 EUR. Tieši piedalījās 723 iedzīvotāji; Netieši tika iesaistīti 11-12 tūkstoši iedzīvotāju.

1. tabula. Iesniegto projektu un vēlētāju 2017.-2019. gada rādītāji

Indikator Gads	Projektu skaits	Balsu skaits	% no balsstiesīgajiem vēlētājiem
2017	338	40 637	10,49
2018	164	19 032	4,91
2019	202	17 168	4,43

Avots: Sastādīja Urs, N. (2020). Put Your Money Where Your Mouth Is-Participatory Budgeting in Romanian Cities. In Central and Eastern European eDem and eGov Days (pp. 303-312) URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/303-312.pdf (piekļuves datums 18.12.2020)

2017.-2019. gadā Rumānijā notika pirmais e-PB process. Trīs gadu laikā tika iesniegti 704 projekti (sk. 1. tabulu). Kopumā par atbilstošiem tika atzīti 212 projekti ar kopumā 76 837 balsīm. Katru gadu par uzvarētājiem tika atzīti 15 projekti.⁷¹

⁶⁹ Urs, N. (2020). Put Your Money Where Your Mouth Is-Participatory Budgeting in Romanian Cities. In Central and Eastern European eDem and eGov Days (pp. 303-312). URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/303-312.pdf

⁷⁰ Some Romanian municipalities (Florești, Deva) have allocated 2% of GDP to the participating budget.

⁷¹ Urs, N. (2020). Put Your Money Where Your Mouth Is-Participatory Budgeting in Romanian Cities. In Central and Eastern European eDem and eGov Days (pp. 303-312). URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/303-312.pdf (piekļuves datums 18.12.2020)

Atsevišķi no parastā LB Jauniešu līdzdalības budžets tika izveidots 2015. gadā Eiropas Jaunatnes galvaspilsētas programmas ietvaros.⁷² Iniciatīvātika īstenota vietējās NVO uzsākta projekta ietvaros. Projekts galvenokārt finansēts no Eiropas Ekonomikas zonas dotācijām. Projekta mērķis bija palielināt jauniešu līdzdalību un viņu tiešo ieguldījumu sabiedriskajā dzīvē⁷³. Jaunieši iesnieguši 437 iniciatīvas, no kurām 117 saņēma finansējumu. Tika finansēti 100 mazi projekti, ko uzsāka jaunieši. Pilsētas pārvalde ir aktīvi iesaistījies iniciatīvu piemērotības novērtēšanā to īstenošanai. Projekta laikā par iniciatīvām nobalsoja 18 872 jaunieši, kopumā atstājot 48 609 balsis.⁷⁴ 2019. gadā tika iesniegtas 137 idejas, balsošanas laikā tika savākti 10 tūkstoši balsu un atlasīti 37 projekti.

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

Dati no Klužas-Napokas (sk. 1. tabulu) liecina, ka 2017.-2019. gada e-līdzdalības budžetā piedalījās gandrīz 30 000 cilvēku (viena vai vairāku gadu laikā), un viņu vidējais vecums bija 37 gadi. Interesanti, ka 31,9 % vēlētāju bija augstskolu studenti (aptuveni 20 % no Klužas-Napokas iedzīvotājiem ir augstskolu studenti)⁷⁵. Tas liecina, ka e-inovācijas pielāgošana samazina līdzdalības budžeta procesa dalībnieku skaitu un palielina vecāka gadagājuma iedzīvotāju atstumtību.

⁷² Boc, E. (2019). Līdzdalības pārvaldība Kluža-Napokas pilsētas modelis URL:

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/conferences/citizens_good_governance/Emil%20Boc.pdf (piekļuves datums 18.12.2020.).

⁷³ Jauniešu līdzdalības budžeta veidošana Klužā-Napokā, Rumānijā URL <https://participedia.net/case/5556> (piekļuves datums 18.12.2020.)

⁷⁴ Jauniešu līdzdalības budžeta veidošana Klužā-Napokā, Rumānijā URL <https://participedia.net/case/5556> (piekļuves datums 18.12.2020.)

⁷⁵ Urs, N. (2020). Put Your Money Where Your Mouth Is-Participatory Budgeting in Romanian Cities. In Central and Eastern European eDem and eGov Days (pp. 303-312). URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/303-312.pdf (piekļuves datums 18.12.2020.).

VI. Lielpilsētas: Atlasītie LB gadījumi

1. Čendu/ Ķīna

Faktu lapa

Iedzīvotāji:	16 330 000 (2019).
Atrašanās vieta:	Pilsēta atrodas 2000 kilometru attālumā no galvaspilsētas Pekinas un 2300 kilometru attālumā no Šanhajas ⁷⁶ .
LB vēsture	2008. gadā Čendu pašvaldība sāka reformu procesu. Tās mērķis bija paaugstināt sabiedrisko pakalpojumu un sociālās pārvaldības kvalitāti. Savukārt Čendu līdzdalības budžets ir vērsts uz telpiskā taisnīguma nodrošināšanu un lauku un pilsētu attīstības atšķirību mazināšanu.
Noteikumi	Čendu Komunistiskās partijas komitejas un pašvaldības izsludinātais regulējums paredzēja, ka līdzdalības budžetu projekti, par kuriem jālemj iedzīvotājiem, ir sadalīti četrās galvenajās kategorijās: <ul style="list-style-type: none">▪ Izglītības un atpūtas infrastruktūra: lauku radio un kabeļtelevīzija, lauku bibliotēkas, izklaides un sporta aktivitāšu telpas;▪ Pamatpakalpojumi un infrastruktūra vietējās ekonomikas attīstībai, tostarp lauku ceļu, meliorācijas sistēmu, dārzkopības, apūdeņošanas un ūdensapgādes būvniecība un uzlabošana;▪ Lauksaimniecības apmācība, piemēram, lauksaimniecības un uzņēmējdarbības apmācība vietējiem lauku iedzīvotājiem;▪ Lauku un sabiedrības sociālā labklājība, kas ietver drošības patruļas, sanitāriju, cieto sadzīves atkritumu savākšanu.⁷⁷
PB budžets	26 056 EUR vienam ciemam.
Process	Trīs soļu cikls. Pirmkārt, no visām lauku māsaimniecībām tiek apkopota informācija par to, kādi projekti ir nepieciešami. Otrs solis ir lēmumu pieņemšana lauku domes (kas sastāv no vēlētiem lauku iedzīvotājiem) līmenī, balsojot par šogad īstenojamajiem projektiem, kā arī būvuzņēmēja izvēle projekta īstenošanai. Trešais solis ir projektu uzraudzība un novērtēšana.
Panākumi	Desmit gadu laikā kopš līdzdalības budžeta ieviešanas LB piešķirtais kopējais gada budžets vispirms ir divkāršojies un pēc tam trīskāršojies. Tas ir EUR 17,91 uz vienu iedzīvotāju gadā, kas visā pasaulē tiek uzskatīts par diezgan labu līdzdalības budžeta likmi. ⁷⁸

⁷⁶ Cabannes, Y., & Ming, Z. (2014). Participatory budgeting at scale and bridging the rural–urban divide in Chengdu. *Environment and Urbanization*, 26(1), 257-275.

⁷⁷ Zhuang, M. (2014). Participatory budgeting, rural public services and pilot local democracy reform. *Field Actions Science Reports. The journal of field actions*, (Special Issue 11). URL: <https://journals.openedition.org/factsreports/3585> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁷⁸ Frenkiel, E., & Lama-Rewal, S. T. (2019). The redistribution of representation through participation: Participatory budgeting in Chengdu and Delhi. *Politics and Governance*, 7(3), pp. 112-123.

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

(1) Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

Čendu ir Sičuāņas provinces galvaspilsēta. Šī teritorija tiek uzskatīta par vismazāk attīstīto Ķīnas centrālajā daļā. Čendu ir ceturtnā lielākā pilsēta Ķīnā iedzīvotāju skaita ziņā. Tajā ir 14 miljoni iedzīvotāju. Čendu sastāv no 20 rajoniem, no kuriem 6 ir pilsētas un 14 ir lauku rajoni. Visvairāk apdzīvotajās teritorijās ir vairāk nekā 1 miljons iedzīvotāju. Savukārt lauku apvidos iedzīvotāju skaits svārstās no 1000 līdz 40 000. 2008. gadā Čendu pašvaldība sāka reformu procesu. Tās mērķis bija paaugstināt sabiedrisko pakalpojumu un sociālās pārvaldības kvalitāti. Savukārt Čendu līdzdalības budžets ir vērst uz telpiskā taisnīguma nodrošināšanu un lauku un pilsētu attīstības atšķirību mazināšanu. Lai uzsāktu līdzdalības budžeta iniciatīvu, bija paredzēta lauku līmeņa sabiedrisko pakalpojumu fondu sistēmas izveide, kas kļuva par līdzdalības budžeta sākumu Čendu.⁷⁹ Tai ir izdevies uzlabot miljoniem cilvēku ikdienas dzīves apstākļus. No 2009. līdz 2014. gadam 40 000 ciematu infrastruktūras projektiem, kas tika īstenoti 2300 ciemos, līdzdalības budžetā ir piešķirti 75 miljoni EUR.⁸⁰

(2) Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Saskaņā ar līdzdalības budžeta iniciatīvu katrs Čendu pilsētas ciemats ir izveidojis ciemata padomi. Padomē parasti ir aptuveni divdesmit deputāti, kurus ievēlē vietējie ciema iedzīvotāji. Jau no paša sākuma līdzdalības budžets ir kļuvis par lauku padomju galveno funkciju. Tajā pašā laikā tika izveidota īpaša budžeta uzraudzības grupa, lai uzraudzītu un kontrolētu līdzdalības budžeta izpildi. Grupā bija 5 līdz 7 ievēlēti lauku iedzīvotāji. To uzskata par jauninājumu Ķīnas budžeta sistēmā, kas palielina lauku iedzīvotāju spēju kontrolēt izdevumus un kolektīvos ienākumus⁸¹.

2009. gadā Čendu pašvaldība tieši sadalīja ieņēmumus ciematiem, kas katrs saņēma aptuveni EUR 26 056.⁸² Neatkarīgi no izmaksāto līdzekļu veida, pastāv vadlīnijas, kas reglamentē to pieļaujamo izmantošanu. Piemēram, parasti tiek apstiprinātas izmaksas, kas saistītas ar infrastruktūru vai kultūru.

⁷⁹ Liela mēroga līdzdalības budžeta plānošana Čendu (Ķīnā) URL: <https://participedia.net/case/5969> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁸⁰ Cabannes, Y., & Ming, Z. (2014). Participatory budgeting at scale and bridging the rural–urban divide in Chengdu. *Environment and Urbanization*, 26(1), 257-275; Frenkiel, E. (2020) Participatory budgeting and political representation in China, *Journal of Chinese Governance*, DOI: [10.1080/23812346.2020.1731944](https://doi.org/10.1080/23812346.2020.1731944)

⁸¹ Zhuang, M. (2014). Participatory budgeting, rural public services and pilot local democracy reform. *Field Actions Science Reports. The journal of field actions*, (Special Issue 11) URL: <https://journals.openedition.org/factsreports/3585> (access date 18.12.2020).

⁸² Frenkiel, E. (2020) Participatory budgeting and political representation in China, *Journal of Chinese Governance*, DOI: [10.1080/23812346.2020.1731944](https://doi.org/10.1080/23812346.2020.1731944)

Tikmēr līdzekļu izmantošana, lai veiktu parādu, nekustamā īpašuma nomaksu vai atkritumu izvešanu no privātajām teritorijām, ir stingri aizliegta.⁸³

(3) Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

Līdzdalības budžets Čendu sastāv no trīs posmu cikla. Pirmkārt, no visām lauku mājsaimniecībām tiek apkopota informācija par to, kādi projekti ir nepieciešami. Tas tiek darīts, veicot aptauju, kurā iedzīvotāji sniedz ieteikumus turpmākajiem lauku projektiem. Projektu priekšlikumus apkopo ciemata komiteja, un viņiem palīdz ciemata padomes locekļi. Pēc tam projektu priekšlikumi tiek klasificēti; līdzīgi priekšlikumi tiek apvienoti vienā projektā. Tiek izveidots arī papildu priekšlikumu apkopojums sarkanā krāsā, ja nav piemērotu priekšlikumu balsošanai. Otrs solis ir lēmumu pieņemšana lauku domes (kas sastāv no vēlētiem lauku iedzīvotājiem) līmenī, balsojot par šogad īstenojamajiem projektiem, kā arī būvuzņēmēja izvēle projekta īstenošanai. Šajā posmā tiek balsots par pirmajā posmā sastādīto projektu sarakstu. Šeit notiek karstas debates un sarunas, jo ievēlētie lauku pārstāvji parasti vēlas uzvarēt balsojumā par projektiem, kas būs vislabvēlīgākie viņu ciematam. Kad padomes panāk kompromisu, tās informē savu ciema padomi, lai varētu novērtēt, vai tos ir iespējams tehniski īstenot un vai tie atbilst likumam. Ciemati var pieaicināt vietējos ekspertus, kas var palīdzēt viņiem novērtēt līdzdalības budžeta priekšlikumus. Šādi eksperti var būt vietējie celtnieki. Trešais solis ir projektu uzraudzība un novērtēšana. Lauku padomē ir izveidota Demokrātiskas finanšu pārvaldības grupa un Budžeta uzraudzības grupa, kuras sastāvā ir ievēlēti lauku iedzīvotāji. Viņi kopā ar ciemata padomi pārskata un uzrauga līdzdalības budžeta projektus. Kad projekti būs pabeigti, šīs grupas veiks novērtējumu. Ja projekts ir izturējis novērtējumu, līdzekļi vai līdzīgs finansējums tiek nodots darbuzņēmējam, ar kuru ir panākta vienošanās par projekta īstenošanu⁸⁴.

⁸³ Liela mēroga līdzdalības budžeta plānošana Čendu (Ķīnā) URL: <https://participedia.net/case/5969> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁸⁴ Zhuang, M. (2014). Participatory budgeting, rural public services and pilot local democracy reform. *Field Actions Science Reports*. The journal of field actions, (Special Issue 11) URL: <https://journals.openedition.org/factsreports/3585> (piekļuves datums 18.12.2020).

2. Parīze/ Francija

Faktu lapa

Iedzīvotāji:	2,15 miljoni (2020. gads)
Atrašanās vieta:	Pilsēta atrodas valsts ziemeļu daļā.
PB vēsture:	Ieviesta 2014. gadā kā pilotprojekts. Tiek īstenota katru gadu kopš 2015. gada, katru gadu piešķirot 5 % no pilsētas investīciju budžeta (aptuveni 100 miljoni EUR kopš 2016. gada).
Noteikumi:	LB procesu regulē <i>Līdzdalības budžeta harta</i> (vai vienkārši <i>LB harta</i>) (<i>La Charte du Budget Participatif</i>). Tāpēc LB noteikumus nosaka iestādes (tie ir jāpārskata katru gadu). Īpašā komisija (ievēlēta komiteja, kuru darbību reglamentē varas iestādes) novērtē Parīzes iedzīvotāju ierosinātos projektus un nodrošina atlasītos projektus balsošanai. No 2015. gada visi parīzieši bez vecuma un tautības ierobežojumiem katru gadu var balsot par Parīzes mēroga projektiem, kurus ierosinājuši paši iedzīvotāji. Rajonu projektu gadījumā katrs iedzīvotājs var balsot tikai vienā rajonā, tas ir, vai nu dzīvesvietā, vai darba vietā.
PB budžets:	Kopš 2016. gada Parīzes līdzdalības budžetam katru gadu tiek piešķirti 100 miljoni EUR; tas ir aptuveni 45 EUR uz vienu iedzīvotāju (lai gan tas ir atkarīgs no uzvarējušajiem projektiem un konkrētiem rajoniem - <i>arrondissements</i>). Saskaņā ar LB hartu, rajoni (<i>arrondissements</i>) (t.i. rajonu mēri) var izlemt atlikt daļu Vietēju interešu ieguldījumu (<i>Investissement d'Intérêt Local – IIL</i>), lai finansētu vietējo iedzīvotāju produktus līdzdalības budžeta ietvaros (saskaņā ar Rajonu hartas (2010) / <i>La Charte des arrondissements</i> (2010) un LB hartas noteikumiem).
Process:	Procesam ir četri galvenie posmi ⁸⁵ :

⁸⁵ Parīzes līdzdalības budžets: labās prakses kopsavilkums URL: https://urbact.eu/sites/default/files/490_Paris_GPsummary.pdf (piekļuves datums 18.12.2020).

Ziema: Janvāris, februāris	Pavasaris: Marts-maijs	Vasara	Rudens
<ul style="list-style-type: none"> •Tiešsaistē iesniegtie priekšlikumi •Apkaimju semināri •Komentāri par priekšlikumiem tiešsaistē 	<ul style="list-style-type: none"> •Koprades process (apvienojot līdzīgu priekšlikumu pārstāvjus) •Ideju izstrāde un pilnveidošana 	<ul style="list-style-type: none"> •Atlasītie projekti tiek kopīgi tiešsaistē publiskai pārskatīšanai •Nepieciešamība izpildīt minimālos kritērijus (plašs sabiedriskais labums, tehniskā iespējamība, atbilstība budžetam) •Projektu atlase, ko veic ievēlētā komiteja •Atbalsts cilvēkiem, kuri rīko kampaņas 	<ul style="list-style-type: none"> •Septembris: balsošana par projektiem •Veiksmīgie priekšlikumi tiek iekļauti decembra budžetā •Darbi sākas nākamgad

Panākumi LB panākumi Parīzē ir atkarīgi no vairākiem faktoriem: (1) konkurētspējīga vadība; (2) pienācīgi atlasīti īstenošanas instrumenti; (3) atbalsts iedzīvotājiem, kuri vēlas piedalīties; (4) pašas LB diversifikācija; (5) saistības pret LB.

Kā parādīts 2. tabulā, ir panākts ievērojams to cilvēku skaita pieaugums, kuri katru gadu piedalās LB procesā.

2. tabula: Parīzes LB balsotāju skaits un atlasītie projekti 2015. līdz 2019. gadā

	2015 ⁸⁶	2016 ⁸⁷	2017 ⁸⁸	2018 ⁸⁹	2019 ⁹⁰
Nobalsojušie (personas)	67 000	158 000	168 000	211 000	231 822
Atlasītie projekti (skaits)	188	219	196	180	194

⁸⁶ Budget Participatif Paris, URL: [Rotoru sur l'édition 2015 - Budget Participatif - Paris](#) (18.12.2020)

⁸⁷ Medium, URL: [Budget participatif Paris 2016. Voici la liste des 6 projets que j'ai... | by Duc Ha Duong | l'avenir appartient | Medium](#) (18.12.2020)

⁸⁸ Parīzes pašvaldības oficiālā vietne, URL: [Budget participatif 2017 : tous les résultats - Ville de Paris](#) (18.12.2020) ⁸⁹ Parīzes pašvaldības oficiālā vietne, URL: [Budget participatif 2018 - découvrez les projets - Mairie du 5e \(paris.fr\)](#) (18.12.2020)

⁹⁰ Parīzes pašvaldības oficiālā vietne, URL: [194 projets gagnants pour le Budget Participatif 2019 - Ville de Paris](#)

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

1. Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

Pirmkārt un galvenokārt, LB mērķis bija atdzīvināt/atjaunot uzticību demokrātijai un stiprināt cilvēku iespējas. Anne Hidalgo ir persona, kas iepazīstināja Parīzi ar LB, kad 2014. gadā pirmo reizi tika ievēlēta par pilsētas mēru. Viņas mērķis bija panākt, lai Parīzes iedzīvotāji varētu izmantot savu balsi vismaz 500 miljonu EUR sadalē viņas 1. termiņa laikā pilsētas mēra amatā. Līdzdalības budžets Parīzē, kas izveidots 2014. gadā kā ilgtermiņa instruments, ir lielākais, kāds jebkad īstenots pasaulē.⁹¹ Parīzes iedzīvotāji var ierosināt un balsot par projektiem atbilstoši savām vajadzībām, pašu izvēlētās un pašvaldību kompetencē ietilpstošās jomās.

Lai gan Parīzes LB parasti ir saistīta ar Annes Hidalgo vārdu, viņa nebija vienīgā, kas rosināja šo ideju. Diezgan daudzi kandidāti, kas 2014. gadā kandidēja uz Padomes locekļu un mēra amatu, savās vēlēšanu kampaņās iekļāva solījumu veicināt LB ieviešanu. Faktiski pati LB ideja ir iesakņojusies vairāk nekā desmit gadus pirms tās praktiskās īstenošanas. Saskaņā ar Polīnas Veronas (Parīzes mēra vietiece, kura atbild par vietējo demokrātiju, pilsoņu līdzdalību, NVO, jauniešiem un nodarbinātību) teikto, pirmie centieni palielināt iedzīvotāju līdzdalību sākās jau bijušā mēra Betrandā Delanuā pirmo divu amata termiņu laikā. Pašreizējā mēre Anne Hidalgo bija daļa no Delanuā komandas, kas atbild par pilsētplānošanu. Starp citu, tikmēr notika valsts mēroga kustība uz lielāku pilsoņu iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā⁹².

2. Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Viens no nozīmīgākajiem sasniegumiem ceļā uz līdzdalības demokrātijas formu tika panākts 2002. gadā, pieņemot Likumu par vietējo demokrātiju (*Loi relative a la démocratie de proximité*). Ar šo tiesību aktu pilsoņiem tika piešķirtas tiesības iesniegt lūgumrakstus, un tika izveidoti mehānismi, lai visos valdības līmeņos varētu izveidot referendumus un rīkot sabiedrisko apspriešanu.⁹³ Tajāpašā gadā, saskaņā ar iepriekš minēto likumu, katrā pašvaldībā ar vairāk nekā 80 000 iedzīvotāju bija jāizveido tā sauktās apkaimju padomes (Counseil de quartiers).⁹⁴ Šīs padomes, kuru sastāvā ir iedzīvotāji,

91 Līdzdalības budžeta plānošana Parīzē, Francijā URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020).

92 NewCities: What Paris is Building the World's Biggest Participatory Budget URL: <https://newcities.org/why-paris-is-building-the-worlds-biggest-participatory-budget/> (piekļuves datums 18.12.2020).

93 Participatory Budgeting in Paris, France URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020).

94 NewCities: What Paris is Building the World's Biggest Participatory Budget URL: <https://newcities.org/why-paris-is-building-the-worlds-biggest-participatory-budget/> (access date 18.12.2020); Participatory Budgeting in Paris, France URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020).

vēlētas amatpersonas un kopienu organizatori, kas ir tiešā mēra kontrolē, būtu vairāk jāvērtē kā sava veida konsultatīvas iestādes, kas ļauj cilvēkiem apspriest svarīgos vietējās politikas jautājumus. Parīzē ir 123 šādas apkaimju padomes; katra no tām saņem finansiālu atbalstu 3 305 EUR apmērā darbības izdevumiem un 8 264 EUR apmērā sabiedriskajiem ieguldījumiem⁹⁵.

Tomēr ar šīm jaunajām apkaimju padomēm nepietika, lai atbilstu jaunajiem līdzdalības demokrātijas standartiem, kas paredz iekļautību un pilnvarošanu. Tādēļ Parīzes pilsēta ir izveidojusi vairākas citas institūcijas iedzīvotāju līdzdalības nodrošināšanai, piemēram, Jauniešu padomi (*Conseil Parisien de la Jeunesse*) un Parīzes studentu padomi (*Étudiant de Paris-le Conseil*). Pēc Annes Idalgo ievēlēšanas tika izveidoti vēl vairāk līdzdalības forumu, piemēram, Nākotnes paaudžu padome (*Conseil des Générations Future*), Pilsoņu padome (*Conseil des Citoyens*), Pilsoņu konferences (*Conférence de citoyens*) un Noktirnes padome (*Nocturne Council*)⁹⁶. Jāatzīmē, ka visām šīm jaunajām līdzdalības institūcijām un forumiem sekoja iedzīvotāju izglītības iniciatīvas, piemēram, "pilsoniskās darbnīcas", kas nodrošināja bezmaksas kursus par projektu vadību, digitālajiem rīkiem, publisku uzstāšanos un pilsētas darbību⁹⁷.

Tika ieviesti jauni digitālie rīki (tā sauktās "pilsoniskās tehnoloģijas"), lai palielinātu iedzīvotāju iespējas un līdzdalību. Var minēt šādus piemērus:

"*Jemengage.paris*" ("*Es iesaistos*") ir lietotne un "*Jemengage.paris.fr*" ir tīmekļa vietne, kas ļauj cilvēkiem sazināties ar NVO un īstenot nelielus projektus, balstoties uz atrašanās vietu, interesēm un pieejamību.

"*Dans Ma Rue*" ("*Manā ielā*") ir iedzīvotāju ziņošanas lietotne, kas ļauj iedzīvotājiem ziņot pilsētai par tādām problēmām kā bedres, sabojāti rotaļu laukumi, pazudušas ceļa zīmes utt. Lietotāji var sūtīt attēlus un saņemt paziņojumus par savu pieprasījumu izpildes gaitu.

"*Madame la Maire, j'ai une idée*" ("*Mēra kundze, man ir ideja*") ir digitāla sadarbības telpa, kurā Parīzes iedzīvotāji var iesniegt idejas par dažādām tēmām, lai tās izskatītu mēra birojā. No 2018. gada platforma kalpo vairāk kā direktorijs ar saitēm uz citiem forumiem (piemēram, līdzdalības budžetu, pilsoņu padomēm) un gaidāmajiem pasākumiem, kuros iedzīvotāji var piedalīties.

"*Budget Participatif*" (*Līdzdalības budžets*) ir tiešsaistes un bezsaistes platforma, kurā iedzīvotāji var iesniegt idejas un kopīgi pieņemt lēmumus par pašvaldības investīciju fonda sadali⁹⁸.

Līdzdalības budžets tika izmēģināts 2014. gada septembrī, tikai dažus mēnešus pēc Annes Idalgo ievēlēšanas Parīzes mēra amatā. Pilsētas dome ierosināja 15 projektus un piešķīra 20 miljonu EUR

⁹⁵ Līdzdalības budžeta plānošana Parīzē, Francijā URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁹⁶ Līdzdalības budžeta plānošana Parīzē, Francijā URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020).

⁹⁷ Līdzdalības budžeta plānošana Parīzē, Francijā URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020)

⁹⁸ Līdzdalības budžeta plānošana Parīzē, Francijā URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020)

lielu finansējumu. Parīzes iedzīvotāji tika aicināti balsot par labākajiem projektiem tiešsaistē, kā arī izmantot balsošanas urnas tradicionālajā balsošanā. Tika saņemti vairāk nekā 40 tūkstoši balsu (60 % no tām - tiešsaistes balsojumā), un no 15 projektiem tika apstiprināti 9 projekti, sākot no vertikālajiem dārziem līdz pilsētas sporta laukumiem un beidzot ar āra "kiosku" atjaunošanu mūzikai un mākslai publiskās vietās. Projektu īstenošana sākās 2015. gada aprīlī.

2015. gadā LB tika uzsākta pilnā apjomā: tika izveidota īpaša tīmekļa vietne (izmantojot *Consul* platformu), kurā Parīzes pilsētas iedzīvotāji (tostarp ārvalstnieki) tika aicināti iesniegt savas projektu idejas un priekšlikumus. Cilvēki ierosināja vairāk nekā 5 tūkstošus ideju, no kurām 3 tūkstoši atbilda sākotnējiem pamatkritērijiem. Balsojumā piedalījās vairāk nekā 67 tūkstoši iedzīvotāju, un īstenošanai tika izvēlēti 188 projekti. Pilsētas dome piešķīra 65 miljonus EUR⁹⁹. Tā kā projektiem nebija nekādu limitu vai ierobežojumu (ja vien tie attiecās uz vispārējām sabiedrības interesēm un kapitālieguldījumiem), populārākās tēmas bija sabiedrisko telpu pārplānošana, mobilitāte un veidi, kā cīnīties pret piesārņojumu, kā pārcelt laukus uz Parīzi, radīt telpas dažādām paudzēm un kultūrām utt.¹⁰⁰. Tajā pašā gadā tika noteikta arī vispārējā projektu pieteikumu iesniegšanas kārtība.

2016. gadā tika nolemts piešķirt 30 miljonus eiro tieši pilsētas vistrūcīgākajām vietām. Papildu 10 miljoni EUR ir piešķirti jaunatnes un izglītības projektiem. Tādējādi skolas tika mudinātas piedalīties LB procesā - bērni/skolēni tika mudināti paši izlemt, kā un kādiem projektiem piešķirt naudu. Savukārt skolēni, kas piedalījās LB, mudināja iesaistīties arī savas ģimenes, stāstot par LB. 2016. gada oktobrī galīgajā balsojumā piedalījās vairāk nekā 158 tūkstoši cilvēku, kas ir par 39% vairāk nekā 2015. gadā. Sākotnējā posmā tika iesniegti 3158 projekti, no kuriem 1800 tika atzīti par atbilstīgiem, bet 624 tika atlasīti un nodoti balsošanai. Iedzīvotāju balsojumā tika atlasīti 219 projekti. Pat izslēdzot tikai tos, kas balsoja skolu projektos, LB piedalījās 93 tūkstoši pieaugušie¹⁰¹.

3. Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

Lai gan LB tiek uztverts kā ērts instruments, lai atjaunotu uzticību demokrātijai un demokrātiskai līdzdalībai, pārējā Francijā šī ideja nav tik populāra. Saskaņā ar

⁹⁹ Parīzes līdzdalības budžets: Labās prakses kopsavilkums URL:

https://urbact.eu/sites/default/files/490_Paris_GPsummary.pdf (piekļuves datums 18.12.2020)

¹⁰⁰ Līdzdalības budžeta plānošana Parīzē, Francijā URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020) ¹⁰¹ Paris Participatory Budget: Good Practice Summary URL:

https://urbact.eu/sites/default/files/490_Paris_GPsummary.pdf (piekļuves datums 18.12.2020).

organizācijas 'Les Budgets Participatifs' ziņojumu, LB process ir ieviests tikai 25 no 36 tūkstošiem pilsētu (t.i. 0,07%) visā valstī. No tām pilsētām, kas ir ieviesušas LB, 13 ir mazāk nekā 20 tūkstoši iedzīvotāju, 4 - līdz 50 tūkstošiem, 3 - vairāk nekā 100 tūkstoši, bet Parīzē ir vairāk nekā 2 miljoni iedzīvotāju. Gandrīz visas tās ieviesa LB pēc 2014. gada pašvaldību vēlēšanām.¹⁰² Tādējādi Parīzes veiksme stāsts ir drīzāk izņēmums, nevis vispārēja prakse Francijā.

3. Toronto/ Kanāda

Faktu lapa

Iedzīvotāji:	2,95 miljoni (2018. gads)
Atrašanās vieta:	Toronto pilsēta atrodas Kanādas dienvidaustrumu daļā, kas robežojas ar ASV, Ontario ezera ziemeļrietumu krastā, un tā ir ne tikai lielākā Kanādas pilsēta, bet arī Ontario provinces galvaspilsēta.
PB vēsture:	Toronto izmēģināja LB 2015.-2017. gadā trīs rajonos: bijušajā 33. rajonā un divās apkaimēs Oukridžā (bijušais 35. rajons) un Rastikā (bijušais 12. rajons) ¹⁰³ . 2019. gadā pilsētas dome apstiprināja LB izmēģinājuma projekta galīgo novērtējumu.
Noteikumi:	Pilsētas domes lēmums uzsākt LB izmēģinājuma projektu.
PB budžets:	Trīs gadu izmēģinājuma laikā attiecīgo rajonu iedzīvotāji nobalsoja par 37 projektiem, un to īstenošanai tika piešķirti 1,19 miljoni eiro. Detalizēti dati par katrā iecirknī piešķirtajām summām un balsojumiem par ierosinātajiem projektiem ir sniegti 3. tabulā.

¹⁰² Līdzdalības budžeta plānošana Parīzē, Francijā URL: <https://participedia.net/case/5008> (piekļuves datums 18.12.2020).

¹⁰³ [Participatory Budgeting Toronto – City of Toronto](#) Pirms 2018. gada 5. likumprojekta stāšanās spēkā, Toronto pilsētā bija 47 rajoni. Pēc 5. likumprojekta stāšanās spēkā tika atstāti tikai 25, kas bija atbilde uz iedzīvotāju skaita pieaugumu ar mērķi panākt rajonu līdzību atbilstoši to iedzīvotāju skaitam.

3. tabula: Līdzdalības budžets Toronto

Gads	Rajons Informācija	Oukridža ¹⁰⁴	Rastika ¹⁰⁵	33. rajons ¹⁰⁶	Kopā
2015	Uzvarējušie/iesniegtie projekti	2/7	2/4	3/5	7/16
	Biļeteni/balsis	72/186	74/155	384/837	530/1 178
	Piešķirums (EUR)	122 239	122 239	110 015	354 494
	Vienai personai ¹⁰⁷ (EUR)	1,87	1,13	1,78	
2016	Uzvarējušie/iesniegtie projekti	4/8	6/8	6/10	16/26
	Biļeteni/balsis	75/206	52/150	653/1959	780/2 315
	Piešķirums (EUR)	203 732	191 508	199 657	594 898
	Vienai personai ¹⁰⁸ (EUR)	3,12	1,77	3,24	
2017	Uzvarējušie/iesniegtie projekti	5/6	4/8	5/6	14/20
	Biļeteni/balsis	45/136	53/149	277/722	375/1 007
	Piešķirums (EUR)	183 359	199 657	191508	574 525
	Vienai personai ¹⁰⁹ (EUR)	2,81	1,85	3,11	
Kopā	Uzvarējušie/iesniegtie projekti	11/21	12/20	14/21	37/62
	Iesaistītie iedzīvotāji (nodotās balsis)	192	179	1 314	1 685
	Piešķirumi (EUR)	509 330	513 405	501 181	1 870 000

¹⁰⁴ Dati par iedzīvotāju skaitu bijušajā 35. rajonā iegūti no 2016. gada tautas skaitīšanas datiem. Saskaņā ar tautas skaitīšanas datiem 35. rajona iedzīvotāju skaits 2016. gadā bija 65 240.

¹⁰⁵ Dati par iedzīvotāju skaitu bijušajā 12. rajonā iegūti no 2016. gada tautas skaitīšanas datiem. Saskaņā ar tautas skaitīšanas datiem 12. rajona iedzīvotāju skaits 2016. gadā bija 107 900.

¹⁰⁶ Dati par iedzīvotāju skaitu bijušajā 33. rajonā iegūti no 2016. gada tautas skaitīšanas datiem. Saskaņā ar tautas skaitīšanas datiem 33. rajona iedzīvotāju skaits 2016. gadā bija 61 500.

¹⁰⁷ Autoru aprēķini.

¹⁰⁸ Autoru aprēķini.

¹⁰⁹ Autoru aprēķini.

- Process: Sešu posmu cikls. Gadu ilgs veicināšanas un informēšanas posms. Informācijas izplatīšana, ko veic pilsētas darbinieki, lai iesaistītu sabiedrību.
1. posms **2-3 mēneši Ideju vākšana**. Vietējās sanāksmēs, tiešsaistē un kopienas pasākumos tiek apspriestas kopienas uzlabošanas idejas. Pilsētas darbinieki informē un atbalsta.
 2. posms **1 mēnesis Ideju pārskatīšana**. Pēc tam ierosinātās idejas izskatīja pilsētas darbinieki. Atbilstības kritēriji, lai ideja varētu kļūt par projekta priekšlikumu LB balsošanai, ir šādi: atrašanās vieta pilsētai piederošā īpašumā LB pilotteritorijās; projekta kapitalizācija (personāls vai programmu darbība nebija atbilstoši projekti); saskaņošana ar esošajiem kapitālplāniem; iespēja to īstenot 18 mēnešu laikā pēc balsošanas; finanšu aplēses līdz 203 732 EUR (no tiem līdz 122 239 EUR pirmajā gadā); visbeidzot, bija svarīgi, lai projektu būtu tehniski izdevīgāk finansēt ar LB pilotprojekta, nevis citas programmas starpniecību.
 3. posms **1 nedēļas Ideju izvirzīšana balsošanai** Pēc atbilstības novērtēšanas katra izmēģinājuma teritorija izvēlējās līdz 10 idejām balsošanai LB piešķiršanai. Iedzīvotāji izvēlējās ierosinātās idejas dažādās vietējās sanāksmēs.
 4. posms **2-3 nedēļas Balsošana**. Ikviens izmēģinājuma teritorijas iedzīvotājs, kas vecāks par 14 gadiem, varēja balsot par ne vairāk kā trim projektiem. Iedzīvotāju tiesības balsot nebija atkarīgas no Kanādas pilsonības vai reģistrācijas vēlēšanām. Balsošana notika skolās, bibliotēkās un kopienu centros vairākas dienas katrā izmēģinājuma teritorijā. Balsotāji varēja izvēlēties ne vairāk kā trīs projektus. Par uzvarētāju tika pasludināts projekts, kas ieguva visvairāk balsu, un šī projekta izmaksas tika atskaitītas no pieejamajiem līdzekļiem. Pēc tam tika izvēlēts nākamais visvairāk balsu ieguvušais projekts, kuru varēja finansēt no atlikušā budžeta, un, ja palika vēl līdzekļi, tika izvēlēts nākamais visvairāk balsu ieguvušais projekts, kuru varēja pilnībā finansēt no atlikušajiem līdzekļiem.
 5. posms **2 mēneši Balsu sadale**
 6. posms: visbeidzot, **12-18 mēneši - projektu īstenošana**.
- Panākumi: Toronto LB pilotprojekta veiksmes stāsts neslēpjas līdzdalības līmenī (katru gadu pilotapgabalos balsoja tikai aptuveni 0,8% balsstiesīgo iedzīvotāju) vai pilsoniskās līdzdalības instrumentu novitātē (jo Toronto pilsētas pašvaldībā tiek izmantoti arī citi veiksmīgi strādājoši sabiedrības iesaistes instrumenti). Tās panākumi ir saistīti ar pilotprogrammas pamatīgumu. Tā kā ir daudz dažādu sabiedrības iesaistes instrumentu lēmumu pieņemšanas vajadzībām, jo īpaši budžeta veidošanas procesos,¹¹⁰ LB pilotprojekts sniedza informāciju par šāda iesaistes instrumenta lietderību vidē, kurā ir daudz citu instrumentu un rīku.

Svarīgākie LB gadījuma izpētes aspekti

1. Kuru konkrēto problēmu LB piemērs atrisina?

Toronto LB pilotprojekts tika izmantots kapitālprojektu īstenošanai un kā eksperimentāls instruments līdzās citiem labi funkcionējošiem pilsoniskās līdzdalības instrumentiem.

¹¹⁰ Skatīt, piem., [2021. gada pilsētas budžets - Toronto pilsēta](#) sabiedrības iesaistīšanas instrumenti lēmumu pieņemšanā par Toronto pilsētas 2021. gada budžetu.

2. Kuras idejas un dizaina principi padara LB piemēru inovatīvu vai veiksmīgu salīdzinājumā ar citiem?

Saskaņā ar iepriekš sniegto informāciju varam secināt, ka Toronto LB pilotprojekts ir labs piemērs mazām kopienām, kā ieviest LB un panākt, lai tas darbotos. Tā kā Toronto LB pilotprojekts aptvēra tikai 3 no toreizējiem 47 administratīvajiem rajoniem, to var vērtēt kā lielpilsētas konceptuālo plānu, bet gan maziem rajoniem vai pagastiem paredzētu plānu, jo iedzīvotāju skaits rajonos svārstījās no 62 000 līdz 108 000 cilvēkiem.

Otrs vērtīgs aspekts ir pilsētas darbinieku pastāvīgā iesaistīšanās, sniedzot palīdzību iedzīvotājiem no paša pirmā procesa posma līdz pat pēdējam.

Trešais vērtīgais aspekts ir tā vienkāršā struktūra. Moderno tehnoloģiju vietā tika izmantotas klātienē sanāksmes un vienkāršas balsošanas procedūras. Tā varētu būt noderīga stratēģija tajās kopienās, kur IT attīstība ir diezgan vāja vai kur ir liels vecāka gadagājuma iedzīvotāju īpatsvars.

3. Kādas varētu būt iespējamās problēmas, īstenojot šo LB piemēru?

Jāuzsver, ka Toronto LB pilotprojekts papildināja, nevis aizstāja citas pilsoniskās iesaistes metodes. Tāpēc tā vienkāršā struktūra varētu nebūt pietiekama tām pašvaldībām, kurās sabiedrības līdzdalība ir vāji vai pat nepietiekami attīstīta.